

İspanya ve Meksika: Reformist iktidarların bir bilançosu

Sena Aydın

ENTERNASYONAL YAYINCILIK

Reformizm ve imkansızlı istemek:

İSPANYA VE MEKSİKA:
Podemos'un "popülist momenti" ve MORENA'nın
"dördüncü dönüşümünün" bilançosu

Sena Aydın

ENTERNASYONAL YAYINCILIK

İSPANYA VE MEKSİKA:

Podemos'un “popülist momenti” ve MORENA’nın “dördüncü dönüşümünün” bilançosu

Pandemiyle birlikte ekonomik krizin geldiği boyut, dünya ölçeğinde kitlesel işten çıkarmaları, işsizliği, açlığı ve sefaleti arttırdı; ücretleri eritti, hayat ve çalışma koşullarını ağırlaştırdı; zaten yüksek olan hane, özel ve kamu borç miktarlarını ise katladı. İçinden geçmekte olduğumuz bu derin kriz döneminde, emekçilerin ve halkın çıkarlarını savunduğunu iddia eden günümüz “sol,” “ilerici” ya da reformist önderliklerinin krize verdikleri cevabı değerlendirmek ve bilançolarını çıkarmak gerekiyor.

Bu yazıda bu bilançoğu iki önderliğin politikaları çerçevesinde ele alacağız. Birincisi, 2018’den beri Meksika’yı yöneten ve AMLO lakabıyla bilinen Andrés Manuel López Obrador ve partisi MORENA’nın hükümeti, ikincisiyse İspanya Devleti’ndeki koalisyon hükümetinin iki bileşeninden biri olan Podemos. Bu iki önderlik ortaya çıkışları, bu çıkışların üzerine yükseldiği politik-ekonomik konjonktür, söylemleri ve izledikleri politikalar açısından birbirlerinden oldukça farklılar. Zaten tam da bu farklılık birlikte ele alınmalarını değerli kılıyor. Çünkü her ne kadar kapitalizmin tarihi, sistemden kopuş perspektifinden yoksun “ilerici” ve reformist önderliklerin işçi sınıfının ihtiyaçlarına cevap veremediğini ve sınıf mücadelesini kapitalist-emperyalist düzen içine hapsederek gerileten sınıf iş-

birlikçi bir aktarım kayışı rolünü üstlendiğini defalarca göstermiş olsa da, çeşitli dönemlerde yükselen politik-ekonomik krizlere cevap olarak farklı maskeler, akımlar, yöntemler ve söylemler altında tekrar tekrar ortaya çıkan bu önderlikler, çözüm arayışındaki kitleleri peşleri sıra çıkmaza sürüklüyorlar.

2014 yılında ortaya çıkan Podemos, İspanya Devleti'nin Franco sonrası kemikleşen iki partili parlamenter monarşik/burjuva demokratik düzenini sarsmış, Türkiye'de de çeşitli sol sektörler içerisinde oldukça ilgi görmüş, hakkında oldukça olumlu yazılıp çizilmişti. Ancak partinin altı sene gibi kısa bir süre içerisinde izlediği politik hatta kaydedilen değişime ve yaşadığı bürokratikleşme, skandallar ve iç çatışmalara, bir de "Avrupa'ya geleneksel çizgileri aşan yeni bir sol lazım" diyerek uluslararası omuzdaşlığını yaptığı Syriza'nın kitlelere ihaneti eklenince, Podemos İspanya'da sahip olduğu kitlesel desteği büyük ölçüde yitirmiş, Türkiye'de ise adı pek anılmaz olmuştur. AMLO hükümeti ve Meksika'daki politik süreç ise başından beri Türkiye solunun yakın merceğine pek giremedi. Amerikan emperyalizminin arka bahçesi olarak görülen Meksika gündemimize daha çok Trump'un göçmenlik karşıtı politikaları ekseninde girerken, AMLO hükümeti ve partisi MORENA'nın Meksika'daki yükselişi ise Orta ve Latin Amerika'daki diğer popüler "ilerici" ya da sözde "sosyalist" hükümetlere karşı gösterilen ilginin gölgesinde kaldı.

Her iki coğrafyada da (tek başına ya da koalisyon içerisinde) iktidar konumunda olan bu iki önderliğin, ortaya çıkış ve iktidara geliş süreçlerini, pandemi ve derinleştirdiği ekonomik krizin yarattığı sosyal yıkım karşısında yaptıkları ve yap(a)madıklarını, Saray rejiminin iflas eden politikaları her alanda belirginleşir ve muhalefet kanatları son dönemde hukuk, liyakat ve eşitlik gözetken bir demokrasi cephesi ve "ideolojilerden uzak parlamenter sistem ittifakı" ihtiyacını giderek daha yüksek sesle dile getirirken ele almamız tesadüf değil. Bu iki güncel örnek, solun geniş bir kesiminin "tek adam bir gitsin de..." gibi aşamacı, ya da "şu an tek gerçek alternatif bu" gibi teslimiyetçi ve sınıf işbirlikçi bir perspektifle peşine takıldığı bu reformist hattın kitlelere sunacağı "ilerici" çözümlerin ve kötünün iyisine oy verme reflekslerinin karşılaşacağı sınırlar üzerine önemli dersler barındırıyor.

“Yapabiliriz”

İspanya Devleti 2008 dünya ekonomik krizinin en sert vurduğu Avrupa ülkelerinden biriydi. O dönemde iktidarda PSOE vardı, yani Franco’nun ölümüyle birlikte açılan burjuva demokratik paylaşım sürecine dahil olabilmek adına klasik Avrupa sosyal demokrat çizgisinden önemli tavizler vererek sağa kayan ve ismi koca bir yanılsamadan ibaret olan *İspanyol Sosyalist İşçi Partisi (Partido Socialista Obrero Español)*. PSOE ülke ekonomisini düzeltmek adına kamu kaynaklarını kullanarak bankaları kurtarmış ve sermayenin kârlarını arttırmaya yönelik bir dizi ağır kemer sıkma politikalarını uygulamaya koymuştu. 2013 yılında İspanya’da işsizlik oranı %26,09’a, genç işsizlik oranı ise %55,50’ye yükselmiş, konut sektöründe patlayan kriz sonucu kredilerini ve kiralарını ödeyemeyen yüzbinlerce aile evlerinden olmuştu. İşte Öfkeliiler (Indignados) hareketi olarak bilinen kitlesel sokak seferberliklerinin fitilini bu koşullar ateşlemişti. Podemos’un, ortaya koyduğu çeşitliliğe rağmen tek bir konuda — yani siyasi parti karşıtlığı konusunda — genel bir ortaklaşma içerisinde olan Öfkeliiler (15M) hareketini bir partinin gerekliliği konusunda ikna ettiği doğru. Yükselişinin ülkenin içinde bulunduğu ekonomik-siyasi krizle doğrudan ilişkili olduğu da. Ancak bu ikna ne seferberlik içerisinde gerçekleşen bir inşa sürecinin sonucuydu, ne de kitleleri devrimci bir partinin inşasına

çağırıyordu. “Bizi temsil etmiyorsunuz!” şiarıyla Pablo Iglesias’ın başını çektiği Castro-Chavizm savunucusu ve çoğu akademisyen çekirdek bir kadro, Ocak 2014’te yayımladığı bir manifestoyla “Yapabiliriz” (Podemos) diyerek, Öfkeli hareketiyle yükselen sokak forumlarının içerisinde popülerleşti ve kurumsal tabanını bu forumlar üzerine oturttu.

Podemos “kitlesele cazibesini” başından beri siyaseti sınıflar arası bir mücadele olarak değil, “kast” olarak adlandırdığı yozlaşmış siyasetçiler ve halk arasında bir mücadele olarak kurgulamasına dayandırıyor. “Gerçek demokrasi” talep eden kitlelerin, arzuladıkları demokrasiyi hayata geçirmeye çalıştıkları forumlardaki yatay örgütlenme modelinin partinin iç işleyiş modeli olarak benimsemesinin altında da bu yatıyordu. Podemos hiçbir zaman kitleleri gerçek demokrasinin ancak burjuva demokrasisinin ve parlamenter monarşik düzenin devrilip yerine bir işçi hükümeti ve demokrasisi gelerek mümkün olacağı üzerinden örgütlülüğe, eylemlere ve seferberliğe yönlendirmedi. Manifestosunda öne sürdüğü işsizliği azaltacak önlemler, vergi reformu, kemer sıkma politikalarının terk edilmesi, sosyal konut politikaları, işten çıkarmaların yasaklanması, yenilenebilir enerji kaynaklarının teşvik edilmesi gibi radikal sosyal taleplerle çelişkili bir şekilde kapitalist düzenin kendisini hiç sorgulamadı ve varolan burjuva devlet modeline de siyasi-ekonomik açıdan tarafsız, dolayısıyla seçimler kanalıyla iyileştirilebilir bir olgu olarak yaklaştı.

Ancak devlet tarafsız bir olgu değildir. Kapitalizm altında sunduğu reform alanı her zaman yerli ve yabancı sermaye ile olan ilişkisi tarafından belirlenir. Yolsuzluğa karşı “hukukun üstünlüğü” olarak üzeri örtülen mülk sahipleri için yasal ve siyasi hakların güvence altına alınması ve sermaye birikimi için elverişli (sömürü) koşullarının yaratılması burjuva devletin DNA’sına kodlanmıştır. Bu, devletin sermayenin çıkarlarına görece aykırı şeyler yapmaya zorlanamayacağı anlamına gelmez. Ancak bunun mümkün olabilmesi, kitlesele bir emek mücadelesinin ve bu mücadeleyi kapitalizmden kopuşu hedefleyen sosyalist perspektife yönlendirebilecek devrimci bir partinin varlığına bağlıdır. Dolayısıyla devrimci Marksist bir perspektiften bakıldığında, reformları araç değil amaç olarak gören bir parti olarak Podemos, ancak kitlelerin varolan bilinç düzeyine kapitalizmin gerekliliklerin izin verdiği oranda cevap verebilirdi, onların somut talep ve ihtiyaçlarına değil.

MORENA ve AMLO: “Dördüncü dönüşüm” mü geri dönüşüm mü?

Kadrajı Meksika’ya çevirince de benzer bir siyaset anlayışıyla karşılaşırız. Iglesias’ın “kast” olarak tabir ettiği siyasetçiler, AMLO tarafından “devlet aygıtını halktan çalan bir mafya” olarak tanımlanıyordu. Ancak AMLO’nun genel olarak bir siyasetçiler zümresini değil özel olarak sayılı kişileri, özellikle de kendisinden önceki devlet başkanı Enrique Peña Nieto’yu hedef olan “mafya” kelimesini tekil kullanması siyasi olarak hesaplanmış bir tercihti. Bu tercihin önemini açığa çıkarmak için kısaca Meksika’nın çok bilinmeyen siyasi tarihine değinmek gerekiyor.

Enrique Peña Nieto’nun partisi PRI (Kurumsal Devrimci Parti – Partido Revolucionario Institucional), 1929 yılında farklı bir isim altında (PNR, Devrimci Ulusal Parti – Partido Nacional Revolucionario) ulusal burjuvazi rejiminin dayandığı çeşitli eğilimleri ve küçük partileri tek bir örgüt altında birleştirmek ve Meksika Devrimi ertesinde burjuva sektörler arasında yaşanan askeri isyanlar, darbeler, suikastlar ve infazlar gibi kanlı hesaplaşmaları durdurup bunları aynı siyasi aygıt içerisinde düzenlemek amacıyla kurulmuştu. İşçi ve köylü kitle örgütlerinin — onların bürok-

ratik liderliklerinin — desteğini de alan PNR, bunu hem liberal burjuva rejimin siyasal ve toplumsal tabanını genişletmek hem de işçi ve köylülerin devrim sonrasında hâlâ burjuva devletten kısmen bağımsız olan siyasal organlarının ifade ve eylemlerindeki tüm muhalif eğilimleri ve olası ayaklanmaları denetimi altına almak adına yaptı.

PNR içerisindeki küçük burjuva ve “sosyalizm” yanlısı kanadın temsilcilerinden Lázaro Cárdenas’ın 1934 yılındaki başkanlık adaylığı, rejimin gerici gidişatıyla devrimin kazanımlarını uygulamaya koymak için yükselen işçi ve köylü mücadeleleri arasındaki bu çelişkiden doğdu. Cárdenas’ın ülke başkanı olması, yükselen kitle mücadelelerini emperyalizmle ilişkileri güçlendirmek adına tasfiye etmek isteyen burjuvaziyle PNR içindeki “antiemperyalist” ve ulusal sosyalist kanat arasındaki bir anlaşmaydı.

Cárdenas’ın en önemli temel icraatı petrol şirketlerinin ve demiryollarının kamulaştırılmasıydı. Bu, işçi örgütlerinin, sendikalaşmanın ve grev hakkının önündeki engellerin de kaldırılmasıyla emperyalizmin Meksika üzerindeki ekonomik egemenliğine ve genel olarak bölgedeki otoritesine büyük bir darbe vurdu. Bu iki önemli sektördeki kamulaştırmaya ek olarak, Cárdenas döneminde gerçekleşen diğer önemli atılım da tarım reformuydu. *Ejidors* olarak bilinen sistem altında, devlet toprakları ortak arazilere dönüştürülerek köylülere bu araziler üzerinde intifa (kullanım) hakkı verildi. Sistemin kayıtlarını tutmak ve düzenlemesini yapmak adına Ulusal Tarım Sicili (Registro Agrario Nacional) kurumu altında bir bürokrasinin de oluşturulmasıyla köylüler hükümete bağımlı hale getirildiler.

Ancak bunlar kendi başlarına sosyalist önlemler değillerdi ve kapitalist ekonomik yapının korunması bu oldukça önemli değişimlerin çerçevesini bir devlet kapitalizmi üzerine oturttu. İşçi ve köylü yanlısı reformların cılız olan ulusal burjuvazinin korunması ve güçlendirilmesi hedefiyle örtüşebileceği hayali çok uzun sürmedi. Tarım ve petrol üretiminin tekeli devletin eline geçerken, dağıtım, pazarlama ve ticaret — devlet bürokrasisinin göz yummasıyla — bir araçlar ve istifçiler ağının elinde kaldı, yani ulusal burjuvazinin. Devlet tarafından ödenen sübvansiyonlardan gerçekten yararlanan kesim olan ulusal burjuvazi, arkalarındaki emperyalist finansal sermayenin araçları olarak hareket etmenin yanı sıra, işçi ve köylülerin pahasına bir zenginleşme sürecine, diğer bir deyişle hızlan-

dırılmış bir kapitalist birikim sürecine girerek sağlam bir küçük burjuva ve burjuva toplumsal katman oluşturdular. Bunu özellikle 1945'ten sonra, yani Cárdenas'ın "sosyalist" döneminin sona ermesiyle, patronaj ilişkileri içerisinde oldukları sendikal bürokrasinin işçi hareketlerini soğurması ve engellemesiyle pekiştirdiler. PRI'nin temel siyasi müvekkili işte bu katmandı. Meksika burjuvazisi ekonomik ve siyasal açıdan PRI'den beslendi. İlkel birikim modeline ve patronaj ilişkilerine dayalı bu kapitalist işleyişi rejimin kurumları ve sütunları kategorisine PRI sayesinde yükseltti. İşte AMLO'nun hedef aldığı tekil mafyalar, 1980'ler sonrası yaşanan özelleştirmelere rağmen ana hatlarını koruyan bu rejimin devamlılığını sağlayan ve birbirlerine et ve kemik şeklinde bağımlı sanayi devleri, organize suç çeteleri, medya patronları ve PRI'nin kurum değil kişi bazında hedef gösterilen çeşitli liderleri ve müvekkilleriydi.

Peki AMLO neden rejimi ve kurumlarını değil, rejim içerisindeki çeşitli elebaşlarını ve bunlar arasındaki ilişkileri hedef almayı seçti? Bu sorunun cevabı hem kendisinin hem de partisi MORENA kadrolarının PRI'nin bir devamı niteliğinde olmasında yatıyor. Meksika hiçbir zaman tek partili sisteme sahip olmasa da PRI, kurulduğu 1929'dan 2000 yılına kadar 71 yıl boyunca ülkede kesintisiz iktidarı elinde tuttu. 1987 yılında, parti içi demokratik bir işleyiş arayışıyla ortaya çıkan ve (Lázaro Cárdenas'ın oğlu) Cuauhtémoc Cárdenas'ın başını çektiği Demokratik Akım PRI'den koparak, Cárdenas'ın 1988 başkanlık seçimlerinde adaylığını destekleyecek bir seçim cephesi arayışına girişti. Demokrasi ve yeni bir demokratik yönetim hedefiyle parçalı Meksika solunun irili ufaklı pek çok partisinin sınıf perspektifini bir kenara bırakarak dahil olduğu bu seçim cephesi, Cárdenas'ın 1988 başkanlık seçimlerini oldukça şaibeli bir şekilde PRI'ye kaybetmesiyle önce Ulusal Demokrasi Cephesi (Frente Democrático Nacional) altında politik olarak birleşti, sonra da Demokratik Devrim Partisi (Partido de la Revolución Democrática) ismiyle PRI ve PAN'a rakip yeni bir "ilerici" siyasi parti olarak sahneye çıktı.

PAN (Ulusal Eylem Partisi - Partido Acción Nacional), 1938 seçimlerinde Lázaro Cárdenas'ın devlet kapitalizminin önünü kesmek için kurulan ve Meksika burjuvazisinin en sağ ve muhafazakâr kanadını temsil eden partiydi. PRI ile anlaşma içerisinde çeşitli eyalet ve yerel yönetim kadrolarına ek olarak Meksika Kongresi'nde de (1) koltuk sahibi olan PAN'ın

siyasi rolü, muhalefet maskesi altında PRI'nin rakibi olarak gözükürken aslında kendilerine tanınan siyasi ve ekonomik alan ve ayrıcalıklar karşısında PRI'nin siyasi otoritesini ve otoriterliğini sağlamlaştıran bir müttefik rolünü oynamaktı.

Şaibeli 1988 seçimleri sonrasında PRI'nın çoktan belirginleşmiş olan Bonapartist yapısına karşı biriken toplumsal hoşnutsuzluk iyice açığa çıktı. *Ejidos* sisteminin parçalanmasıyla ortaya çıkan ve Zapatista Ulusal Kurtuluş Ordusu'nun (EZLN - Zapatista de Liberación Nacional) 1994'te Chiapas eyaletinde neoliberalizm ve küreselleşme karşıtı başlattığı silahlı ayaklanmayla ve birbiri ardına gelen neoliberal özelleştirme politikalarına karşı patlayan 1999 öğrenci grevleriyle emperyalizm ve onun ulusal temsilcisi PRI ve müvekkilleri için artık açık bir tehdit halini alan bu kitlesel öfkeyi soğurmak görevi ise PAN'a düştü. PAN, 2000 yılında ulusalcılık, insan onuru, ortak fayda, demokrasi gibi Katoliklik ve piyasa ekonomisini kesiştiren değerler temelinde yükselttiği seçim kampanyasından zaferle çıkarak tarihinde ilk kez başkanlık koltuğuna partiden birini oturttu. Bu kişi çokuluslu Coca Cola'nın eski Meksika CEO'su ve Meksika bayiliği Coca Cola FEMSA'nın %48 hissedarı Vicente Fox'du.

PAN'ın Vicente Fox'la başlayıp Felipe Calderón'la devam eden 12 yıllık başkanlık dönemine iki olgu damgasını vurdu. Birincisi verilen vaatlerin aksine NAFTA (Kuzey Amerika Serbest Ticaret Anlaşması) ile Meksikalı emekçilerin ücret ve çalışma koşullarının giderek kötüleşmesi, ikincisi ise gene emperyalizmin başını çektiği “uyuşturucuyla savaş” politikalarının ülkede yarattığı yıkımdı. Çünkü bu savaş PRI ve PAN'ın patronaj ilişkileri içerisinde oldukları organize suç ve uyuşturucu çetelerine karşı veriliyor gibi gözükse de aslında Meksika halkına ve onun örgütlü mücadelesine karşı yapılan askeri bir müdahaleydi. Amaç uyuşturucuyla savaş değil, uyuşturucu çetelerinin kompozisyon ve liderliklerinin, ülkenin doğal kaynaklarının tarım, ormancılık ve maden sektörlerindeki çokuluslu şirketlere peşkeş çekilebilmesi için halkı bastırarak ve eyalet ve yerel yönetim kadrolarını beslemeye devam edecek şekilde yeniden yapılandırılmasıydı. Çetelere karşı kendi öz savunma yöntemlerini geliştiren ve çoğu yerde silahlanan halkı bastırma görevi de “uyuşturucuyla savaş” kisvesi altında harekete geçirilen orduya düşmüştü. 2000-2012 dönemi arasında 45 bin asker ülke içinde devreye sokuldu. Bu dönemde gözaltında kaybo-

lanları, faili meçhul cinayetleri ve “intiharları” saymadan, aralarında yerel halk hareketi liderlerinin, sivil toplum aktivistlerinin ve sendikal önderlerin de olduğu yaklaşık 120 bin sivil, sözde ordu ve uyuşturucu çeteleri arasında gerçekleşen bu savaşta can verdi.

Meksika işçi ve emekçi sınıfına karşı yürütülen bu iki — ekonomik ve askeri — savaş, PAN’ın iktidarı kaybetmesine ve oyların 2012’de tekrar PRI’ya kaymasına neden olurken, Enrique Peña Nieto ile başkanlığı ve kontrolü tekrar ele geçiren PRI bu politikaları olduğu gibi devam ettirdi. Nieto’nun başkanlık yemini etmesinden bir gün önce, Meksika Kongresi’nde koltuk sahibi ana siyasi partilerin tümü — PRI, PAN ve PRD — küresel ekonomik kriz ertesinde özellikle eğitim, finans ve enerji sektörlerinde halk yararına “reform” önerileri altında çok uluslu şirketlerin ve özelleştirmelerin önünü daha da açarak devlet harcamalarını kısan, taşeronluk ve kısa-dönem istihdam kontratlarını kolaylaştırmak gibi sendikaların mücadele alanlarını kısıtlayan “Meksika Paketi” isimli bir kemer sıkma politikaları anlaşması imzaladılar.

AMLO ve MORENA’nın tüm bu sürecin neresine oturduğuna gelirse... AMLO politik kariyerine Tabasco eyaletinde PRI üyesi bir devlet görevlisi olarak başladı. 1988’de PRI’den kopan Demokratik Akım’ın ve PRD’nin kuruluş sürecinin aktif önderlerindendi. Meksika halkı onun ismini ilk kez, 1996 yılının Şubat ayında Tabasco eyaletinde çevreyi kirleten PEMEX petrol kuyularına karşı ayaklanan yerli halkla polis arasında gerçekleşen çatışmaların ardından kanlar içinde ulusal televizyona çıkıp yerli halkı savunduğunda duydu. AMLO, bu olayın hemen ertesinde PRD’nin iç seçimlerini kazanarak 1996-1999 arası partinin başkanlığını yürüttü. PAN’ın başkanlık seçimlerini kazandığı 2000 yılında AMLO da Mexico City Eyalet Valisi seçildi. Valilik dönemi boyunca Mexico City şehir merkezinde yer alan çeşitli bölgeleri önce kamulaştırıp, sonra buraları alışveriş ve rezidans inşaatlarına açan kamu-özel ortaklıkları kanallıla özelleştirip soylulaştırdı. (2) Bu amaçla çokuluslu inşaat şirketlerine sağladığı vergi indirimlerinin uzun vadeli etkilerini ise uygulamaya koyduğu kısa vadeli ama geniş kapsamlı sosyal programlarla kapatan AMLO, daha önce yerel yönetimler tarafından hiç uygulanmamış olan bu sosyal programlar sayesinde kısa sürede büyük popülerlik kazandı. Artan popülerliğiyle birlikte 2006 yılında PRD içerisinden ülke başkanlığına

adaylığını koydu. Vali olarak izlediği politikalarla PRI ve PAN'ın hedefi haline gelen AMLO'ya yaptığı kamulaştırmalar nedeniyle göstermelik bir dava açıldı ve hakkında hukuki suçlamalar bulunan birinin yasalara göre başkan adayı olamayacağı gerekçesine dayanılarak adaylığının önü kesilmeye çalışıldı. Bunun yarattığı beklenmedik derecede yüksek toplumsal hoşnutsuzluğun bir ayaklanmaya gidebileceği kaygısıyla hakkındaki suçlamalar bizzat dönemin devlet başkanı Vicente Fox'un devreye girmesiyle düşürüldü. Ancak AMLO şaibeli bir şekilde 2006 başkanlık seçimlerini kaybetti.

Yürüttüğü seçim kampanyası, vaat ettiği sosyal program ve vali olarak uygulamaya koyduğu politikalarla o dönem Meksika'nın Roosevelt'i olarak anılan AMLO, seçimleri %0.56 gibi küçük bir farkla PAN'ın adayı Calderón'a kaybedince, seçimlerde hile yapıldığı suçlamasıyla Federal Seçim Mahkemesi'ne itirazda bulundu ancak itirazı kabul edilmedi. Bunun üzerine halkı seçim sonuçlarına karşı ulusal çapta eylemler yapmaya çağıran AMLO'nun bu çağrısına ülke çapında yüzbinler cevap verdi. Ancak çağrıcısı olduğu kitlesel seçim protestoları çokuluslu şirketler ve bankalara dönük bir karakter kazanmaya başlar başlamaz, AMLO seçim sonuçlarını kabul ederek eylemcileri sokakları terk etmeye ve "barışçıl sivil direniş" davet etti.

Benzer bir süreç 2012 yılında da yaşandı. 2012 başkanlık yarışında istihdamın arttırılması, kemer sıkma politikalarının sonlandırılması, aşamalı vergi reformu, eğitim reformu gibi vaatleri tekrar ederken, seçim kampanyasını "mermi değil kucaklaşma" (*abrazos no balazos*) sloganıyla militarizm karşıtlığı ve sözde "uyuşturucuyla savaşın" sonlandırılması üzerine temellendiren AMLO, bu sefer de şaibeli bir şekilde PRI adayı Enrique Peña Nieto'ya yenildi. Oy satın alma, seçim yönetmeliklerini aşan harcamalar, yasadışı fon dağıtma ve oy sahtekarlığı iddialarıyla Federal Seçim Mahkemesi'ne itirazda bulundu, ancak itirazı gene kabul edilmedi. Yüksek Seçim Kurulu, bu sefer seçimlerde birtakım düzensizlikler yaşandığını kabul etse de seçimleri onayladı. Yapılan ilk soruşturmalarda bu düzensizliklerde PRI ve PAN'ın yanı sıra, onlarla iş birliği içerisinde hareket eden PRD'nin de parmağı olduğu ortaya çıkınca, AMLO bu sefer sessizce seçim sonuçlarını kabul etti ancak seçimlerden bir ay sonra PRD'den istifa ederek siyasette yeni ve temiz bir sayfa açmak için yeni bir parti

kuracağını açıkladı. Bu yeni ve temiz sayfa MORENA'ydı (Movimiento Regeneración Nacional – Ulusal Yenilenme Hareketi).

Peki MORENA gerçekten ne kadar yeni ve temiz bir sayfaydı? 2012 seçimlerini kazanan PRI, artık ayyuka çıkan PRI-PAN-PRD üç başlı ittifakının arkasında durduğu Meksika Paktı'na rağmen ülkeye ulusal burjuvazi ve emperyalizmin kendisinden beklediği “hukuk ve istikrarı” getiremedi. 2014 yılı itibariyle Meksika ekonomisi resmi olarak durgunluk dönemine girdi. PRI rejimi, altından kalkamadığı iktisadi ve politik sorunları bize çok tanıdık gelecek bir şekilde, işçi ve emekçilerin ücretleri ve yaşam koşulları pahasına patronaj ilişkilerinin gerektirdiği sıcak para akışını garantine altına alacak gününbirlik manevralarla çözmeye çalıştı ve bunun sonucunda faiz, döviz, enflasyon üçgeninde sıkıştı. Ücretler erirken gıda ve petrol fiyatları tavan yaptı; çalışma koşullarındaki esneklik kayıt dışı ekonomiyi ve güvencesiz istihdamı rekor düzeye çıkardı; 127 milyon nüfuslu ülkenin %55'i açlık sınırının altına düştü ve gelir dağılımındaki eşitsizlik tarihsel seviyelere ulaştı.

İktidarın ekonomik alanda yaşadığı kriz, geride bırakılan iki şaibeli başkanlık seçiminin de etkisiyle siyasi alana da yansdı. Nieto döneminde yaşanan üç farklı olay dizisi hükümetin politik krizini hiç olmadığı kadar derinleştirdi. Bunlardan ilki Ayotzinapa Öğretmen Okulu'nda okuyan 43 öğrencinin, 26 Eylül 2014 tarihinde 1968 Tlatelolco Katliamı'nı anmak için Mexico City'ye giderken Meksika'nın Guerrero eyaletine bağlı Iguala kentinde otobüslerine ateş açılarak gözaltına alındıktan sonra “ortadan kaybolmalarıydı.” Olayın incelenmesi için oluşturulan bağımsız Hakikat Komisyonu'nun, devletin sahte deliller üreterek yargı sürecine müdahale ettiğini ve öğrencilerin ordu ve uyuşturucu kartellerinin iş birliği sonucunda “ortadan kaybolduğunu” kanıtlaması üzerine, resmi soruşturma 2018 yılında Başkan Nieto'nun emriyle sonuçlanmadan kapatıldı. İkinci 2017 yılında 10 gün arayla biri Chiapas diğeri Puebla eyaletlerinde meydana gelen, yaklaşık 500 kişinin ölümü, binlerce kişinin yaralanması ve yüzbinlerce hanenin kullanılamaz hale gelmesiyle sonuçlanan sırasıyla 8.2 ve 7.1 büyüklüğündeki depremler karşısında hükümetin tepki ve çözümlerinin yetersiz kalmasıydı. Üçüncüsü ise Nieto'nun devlet petrol şirketi PEMEX'in özelleştirilmesinin önünü açmak için şirket hisselerinin bir kısmını halka (yani borsaya) arz etmesi ve bunu yapabilmek için

benzin fiyatlarındaki devlet sübvansiyonunu kesmesi üzerine başlayan ve *gasolinazo* olarak bilinen ülke çapındaki protestolar ve grevler dalgasıydı.

Podemos'un aksine MORENA kurumsal yapısını bir kitle seferberliğinin üzerine inşa etmedi. Tersine biriken ama henüz patlamamış toplumsal öfkeyi bir seçim politikasına kanallandırmayı başararak, yani olası bir kitle seferberliğini sandıkta soğurarak iktidara geldi (ya da bu sefer, tam da bu yüzden gelmesine izin verildi). Kurumsal yapısını sosyal hareketlere değil, ulusal burjuvazi ve devlet bürokrasisi içerisinde rüzgara göre yön değiştirmenin rüzgara karşı gitmekten daha kârlı bir seçenek teşkil ettiğini düşünen kesimlerin desteği üzerine oturttu. MORENA, PRI-PAN-PRD ittifakını karşısına alır gibi gözükürken, aslında onun yerel yönetim kadrolarının çoğunluğunu, ayrıcalıklarının, devlet yapısı içerisindeki konumlarını ve patronaj ilişkilerini korumak adına parti değiştirip MORENA'ya geçen PRI, PAN ve PRD üyeleri oluşturmuyordu. (3) İşte tam da bu yüzden AMLO, Podemos lideri Iglesias'ın aksine topyekûn bir yönetenler kastına değil, sadece tekil "mafyalara" saldırdı. Çünkü Podemos'tan farklı olarak partisinin yönetim tabanı yeni politik kadrolardan oluşmuyordu, aksine MORENA'nın kadroları geri dönüşüme uğramış yönetenler kastının ta kendisiydi. 2015 Temsilciler Meclisi ve yerel seçimlerinden görece mütevazı kazanımlarla çıkan MORENA'nın lideri AMLO'nun 2018 başkanlık seçimlerinde şaibe yaşanmaksızın oyların %53'ünden fazlasını alabilmesinin, ülkenin 32 eyaletinin biri hariç hepsinde ve yerel düzeyde belediyelerin %80'inden fazlasında sandıktan birinci olarak çıkabilmesinin temel nedeni de yönetim kadrolarında yaşanan bu devşirmenin "yol açtığı" oy kaymalarıydı.

Bu tabiki AMLO ve partisi MORENA'nın kitleler gözünde bir alternatif teşkil etmediği anlamına gelmiyor. Parti yepyeni beyaz bir sayfadan çok silgiyle silinmiş eski bir sayfaya benzese de PRI-PAN-PRD'nin 2008 krizi sonrasında Meksika Paketi'yle derinleştirdiği ekonomik ve sosyal yıkım karşısında, yükselttiği yoksulluk ve yolsuzluk karşıtı kampanyanın halkın geniş bir kesiminde karşılığı olduğu aşıkardı. PRD'nin 1988'deki taktikğine benzer bir şekilde ulusal solcu İşçi Partisi (PT – Partido de Trabajo) ve sağcı sosyal muhafazakâr Sosyal Buluşma Partisi (Partido Encuentro Social - PES) ile "Beraber Tarih Yazacağız" (Juntos Haremos Historia) isimli bir seçim cephesi oluşturan AMLO'nun, neoliberal ekonomi politikala-

rının halka felaket getirdiğini savunarak içinde tarımın canlandırılması, enerji sektörünün kamulaştırılarak *huachicol* (4) sistemine son verilmesi, asgari ücretin ve emeklilik maaşlarının arttırılması, depreme yönelik tedbirler alınması, eğitim reformu, demokrasinin tesis edilmesi, yolsuzluk ve şiddetle mücadele gibi kulağa oldukça tanıdık gelen 10 maddelik bir program etrafında yürüttüğü seçim kampanyasına çeşitli sol kesimler, sosyal hareketler ve sendika önderlikleri de “şu üçlü (PRI-PAN-PRD) bir gitsin de...” umuduyla destek verdiler.

Parti tabanını oluşturan kitlelerin sola dönük arayışı, sol ve sendikaların seçim kampanyasına verdiği destek ve önerdiği “ilerici” programın Lázaro Cardénas’ın politikalarıyla taşıdığı benzerlik nedeniyle, AMLO’ya hem ulusal hem de uluslararası çapta “yeni solun temsilcisi,” “Meksika’nın Sanders’ı” gibi yakıştırmalar yapılsa da AMLO, Iglesias’ın (ve Sanders’ın da) aksine hiçbir zaman solcu ya da sosyalist olduğunu iddia etmedi. Ama seçim kampanyası boyunca bunu hiçbir zaman reddetmedi de. Hem sağa hem de sola göz kırptı. Bir yandan Meksika işçi ve emekçilerine değişim ve “dördüncü dönüşüm” (5) vaatleri verirken, diğer yandan burjuvaziye, çokuluslu şirketlere ve emperyalizme “karşılıklı saygı” politikaları izleyeceğini söyleyerek güven vermeye çalıştı; organize suçla bağlantılı sektörlerle af önerisiyle yaklaştı. Kısacası sınıf mücadelesinin önünü kesmek için takındığı ve en açık ifadesini “ben hem zenginlerin hem fakirlerin başkanı olacağım” cümlesinde bulan bu “sınıfsız” uzlaşma pozisyonu, en radikal biçimiyle bile sağ liberal teknokratlıktan ve kapitalizme “sosyal duyarlılık” maskesi takmaktan öte bir şey önermiyordu.

Podemos: “Kast”tan aileye reformist yolculuk

Bu noktada Podemos’a geri dönecek olursak geleneksel burjuva partileri PSOE ve sağcı PP’den (Halk Partisi – Partido Popular) bağımsız yeni kadrolardan oluşan Podemos, politik deneyimlerini Avrokomünizme, teorik arka planını Laclaucu popülizme, örgütlenme modelini ise 15M’in yatay örgütlülüğüne dayandırdı. Bu üç parçanın bir araya gelebilmesi, oluşturduğu derin çelişkilere rağmen, her üçünün de tarihsel materyalizm ve sınıf mücadelesi karşısındaki tutumu, soyut bir hegemonya fikri adına sosyal ittifaklar geliştirme arzusu ve son tahlilde burjuva demokratik kurumlara bağlılıkları sayesinde mümkün olabildi. Devrimci Marksistler için barındırdığı çelişkiler nedeniyle sürekli olamayacağı başından beri belli olan bu amalgam, tam da Podemos, Syriza ve benzeri Avrupa sol reformist akımlarının ekonomik kriz ve kemer sıkma politikalarına karşı “alternatif,” “yeni sol” ya da “radikal demokrasi” söylemlerini oturttukları düzlemde.

Bu düzlem sanıldığıının aksine karşısına burjuva düzeni ve kapita-

list-emperyalist sistemi değil, sekterlikle suçladığı devrimci Marksistleri alıyordu. Partinin başkanı ve politik beyni Iglesias, Podemos projesini anlattığı kitabında devrimci Marksistler için şöyle diyordu: “Saf prensiplerin [kızıl] şövalyeleri, sembollerin ve deyimlerin kabzasının savunucuları, teoriyi kateşizme dönüştürmeye en meyilli olanlardır ve prensipleri pratikle yüzleşmekten aciz olduğundan neredeyse her zaman korkunç bir şekilde sayıca ezilir, izole edilir ve yanlış anlaşılırlar.” (6) Iglesias’ın temel önerisi şuydu: “Euro bölgesi krizinin yarattığı bu benzeri görülmemiş durumla karşı karşıyayken, çıkış noktamız 20. yüzyıl solunun yenilmiş olduğunu kabul etmektir.” (7) “Açıkça mevcut koşulların devrimle veya sosyalizme geçişle — bu terimlerin tarihsel anlamıyla — hiçbir ilgisi yoktur. Ancak, finans sektörünün gücünü sınırlandıracak, üretimin dönüşümünü teşvik edecek, daha geniş bir servet dağılımını sağlayacak ve Avrupa kurumlarının daha demokratik bir şekilde yapılandırılmasını sağlayacak egemen süreçleri hedeflemek mümkün hale gelmiştir.” (8)

Akademik kariyerini önceleyen gençlik yıllarında Avrokomünizmin İspanya Devleti ayağı İspanya Komünist Partisi’nin (PCE – Partido Comunista de España) gençlik kolunda yer almış Iglesias’ın, Podemos için başından beri sınıf mücadelesi temelinde ve sosyalizmin inşası hedefinde bir yön çizmediği aşıkardı. Bu nedenle, devletin biçimi veya üretim ilişkileri gibi devrimci Marksistlerin geçiş programı temelinde hedef aldığı sorunlardan ziyade, Podemos kendini yolsuzluk, konut tahliyeleri ve eşitsizlik gibi konulara dönük reform önerileriyle sınırlandırdı. Bu aşamacı anlayış, seçimlerde çoğunluğu kazanmanın güvence altına alınmasını tek hedef olarak görüyordu. Bu şekilde devlet mekanizmasının kontrolü mümkün kılınacak ve ileride başka konu ve taleplere de etkili bir şekilde müdahale edilebilecekti. Yani Podemos için toplumsal dönüşümün merkezinde sınıf mücadeleleri değil, burjuva seçimler vardı.

Podemos’un “sekter” olarak adlandırdığı devrimci Marksist ve Troçkist gruplar arasından yanına sadece Pablo-cu-Mandelci çizgiye sahip Antikaplist Sol’u (Izquierda Anticapitalista, şimdiki ismiyle Antikapitalistler) çekebilmiş olması da şaşırtıcı değil. Geçirdikleri altı senelik sancılı birlik-telikten sonra Şubat 2020’de Podemos’tan kopan Antikapitalistler, şimdilerde kitle mücadelelerinin oldukça yükseldiği 2013-2014 dönemine ve Podemos’a katılma kararlarına dair yaptıkları vicdan muhasebelerinde,

önlerinde üç seçenek olduğunu öne sürüyorlar. Ya Avrokomünizmin seçim cephesi Birleşik Sol'a (Izquierda Unida) katılacaklardı, ya kitleler içerisinde giderek popülerleşen Podemos'a katılacaklardı, ya da özellikle aktif oldukları Bask ve Katalan bölgelerinde sınıf mücadelesini ve işçi sınıfının politik ve örgütsel bağımsızlığını savunan diğer devrimci Marksist gruplarla küçük de olsa bir devrimci cephe oluşturma çabasına girişeceklerdi. Nitelik ve nicelik arasındaki farkı devrimcilik ve sekterlik arasındaki fark olarak yorumlama hatasına düşen ve sonuç olarak niceliksel olarak daha popüler opsiyonu seçen Antikapitalistler, görünen o ki Podemos'la geçirilen altı seneden hiç ders çıkaramamışlar. Oysaki, Moreno 1977 yılında Avrokomünizme ve onun devrimci Marksizme doğru pozitif bir yönelişe geçme olasılığını savunan Mandel'e karşı şunları söylemişti:

“[B]izim için ve her gerçek devrimci Marksist için siyasi ihanetler, işçi hareketinin sendikal mücadelelerinde oynanan rolden çok daha ciddidir.

Avrupa komünist partileri, özellikle de İspanyollar, [sınıf mücadelesine] ihanet ediyorlar ve devrimci yükseliş sürdükçe daha da fazla ihanet etmeye devam edecekler, çünkü KP'lerin 1935'ten, yani sınıf işbirliği ve burjuvazi ile halk cephesi stratejisini benimsemelerinden bu yana, tarihsel olarak şartlandırıldıkları işlev budur.

Avrokomünizm, komünist partilerin hem Avrupa kitlelerinin yükselişine hem de emperyalizmin kendisine çifte uyarlanmasıdır. Kitlelerin yükselişine uyum sağlamanın tek bir amacı vardır: Emperyalist karşıdevrime daha iyi hizmet etmek. Bir Troçkist için, Avrokomünizm hakkındaki tartışmanın bir sınırı vardır: [Avro]komünist partilerin önderliklerini gerçek devrimcilere dönüştürmenin imkansızlığı. Başka bir deyişle, tartışma ancak komünist partilerin Stalinist emperyalist karşıdevrime daha iyi hizmet etmek için Avrupa devriminin yükselişi sırasında yaptıkları [taktiksel] değişiklikler etrafında dönebilir.

[B]ugün çelişki SSCB ile emperyalizm arasında değil, devrimci yükseliş ile (bürokratik emperyalist) Avrupa karşıdevrimi arasındadır (...) Bu nedenle, KP'ler işçi ve kitle hareketi karşısında, karşıdevrimci rollerini daha iyi oynayabilmek için sosyal demokratik pozisyonları benimsiyorlar: Emperyalizme, doğrudan temsilcileri olma noktasına ulaşmadan giderek daha çok yakınlaşıyorlar ve bu da onları bir anda sosyal demokrat partilere dönüştürüyor. Bununla birlikte, şu anda [sosyal demokratlarla olan] farkları

minimum ve ikincildir çünkü devrimci yükseliş karşısında (...) politikaları aynıdır: sınıf işbirliği yoluyla karşıdevrime hizmet etmek.” (9)

Avrokomünizmin devrimci mücadeleyi burjuva seçimler kanalıyla kuracağı hegemonya üzerinden yapılması planlanan reformlara indirgeyen ve Mandelcileri de peşine takan bu sınıf işbirlikçi politik tutumu teorik olarak doğrulama görevi de sınıf temelli politikalardan uzak durarak radikal sosyal dönüşümün mümkün olduğunu savunan siyaset bilimci ve Peronist Ernesto Laclau’nun popülizm teorisine düşmüştü. Teorinin, İspanya Devleti’nin en büyük günlük gazetelerinden biri olan *El Pais*’in sayfalarında savunuculuğunu ve ulusal koşullara adaptasyonunu Laclau’nun eşi Chantal Mouffe, Podemos’un stratejilerine uyarlanmasını da partinin teorik beyni ve zamanında Pablo Iglesias’ın ikinci adamı Íñigo Errejón üstlenmişti. Bu ikili, İspanyol Devleti’ne, son yirmi yıldaki Latin Amerika hükümetlerine (Bolivya’da Morales, Ekvador’da Correa, Venezuelada Chavez gibi), Laclau ve ona ilham veren Gramsci’nin siyasi düşüncelerine ilişkin tüm tartışmalarını, “çoğunluğun sesi olan yeni bir siyasi iradeyi ifade etme,” yani popülizm teorisini pratikte test etme arzusuyla yaptılar.

Peki neydi bu popülizm teorisi? İnsanların “duyarlılıklarını” harekete geçirme yeteneğine sahip bir liderin altında inşa edilen bir “halk öznesinin,” sınıflar arası ve ideolojik olarak heterojen bir seçim tabanı yoluyla küçük bir oligarşik azınlığa karşı hegemonya kurarak iktidarı ele geçirebileceğini savunan reformist bir anlayıştan bahsediyoruz. Bu anlayışa göre “halk ve iktidar” — ya da Podemos’un tabiriyle “halk ve kast” — “modası geçmiş” burjuvaziye karşı işçi sınıfı formülasyonunun yerini alacak şekilde konumlandırılıyor. Seferberlik anlarında yükseltilen “vatandaşlık,” “onur,” “demokrasi,” “eşitlik,” “adalet” gibi kavram ve talepleri, Laclau (ve Mouffe) “boş imleyenler” olarak tanımlıyor: Yani “sabit” değil “askıya alınmış” anlamları olan bu kavram ve talepler, ancak ve ancak karizmatik bir liderin altındaki “halk” öznesinin inşası sırasında, yani sosyalist devrimin yerini alan “popülist moment” gerçekleştiğinde, “sabit” anlamlar kazanabiliyorlar. (10)

Dolayısıyla toplumsal çatışma sınıfsal değil ideolojik alanda gerçekleşirken, siyasi mücadele de bir sınıf mücadelesi değil, kavramların ve taleplerin anlamlandırılması mücadelesinden ibaret oluyor ve “popülist akıl,” sol ve sağ kategorilerinin ve sınıf perspektifinin yetersizliği ve uygunsuzluğu

önkabulü üzerine yükseliyor. Errejon ve Iglesias'ın popülist aklına göre Podemos, 15M'in yükselttiği kavram ve talepleri yeniden anlamlandırılarak alternatif politik bir söylem inşa edebilir ve “yeni bir değişim game-ri” yaratılabilirdi. (11) AMLO'nun “ben hem zenginlerin hem fakirlerin başkanı olacağım” söylemi de bugünlerde Türkiye'de sıkça duyduğumuz “vesayetçi iktidar odaklarına” direnen milli iradenin temsilciliği söylemi de burjuva kapitalist rejimi meşrulaştıran, olası bir seferberliğin önünü sandıkta keserek işçi sınıfının bilincini rejimin “merhametine” endeksleyen bu popülist aklın çeşitli izdüşümleri olarak görülebilir.

Kendini sağ-sol ikileminin üstünde konumlandırıan, bu yüzden de işçi ve sendika hareketinden uzak durarak onlardan “medet” ummayan bu popülist akıl, tam da bu sınıfsız, hatsız, programsız pozisyona dayanarak çeşitli demokratik ve ekonomik talepleri, anın taktik ihtiyaçlarına göre raftan indirip işe yaramıyorlarsa rafa geri kaldırmaya izin veren programatik bir görelilik üzerinden hareket ediyor. Çünkü sosyalist stratejinin ve programın yokluğunda, burjuva iktidarı ve hükümeti ele geçirmek nihai amaç haline geliyor ve her şey hızlı bir seçim zaferi olasılığına tabi kılınıyor.

Nitekim Podemos, kurulduktan sadece birkaç ay sonra Mayıs 2014'te Avrupa Parlamentosu seçimlerine girmeye karar verdiğinde çıkış şiarı olan artan oranlı vergi sistemi, daha fazla kamu yatırımı, bir kamu bankasının kurulması, o dönem iktidardaki PP'nin gerici emek reformunun kaldırılması, vergi boşluklarının kapatılması ve vergi kaçakçılarının takibi gibi taleplerini ya hızla yumuşattı ya da tamamen ortadan kaldırdı: Avro'dan ve AB'den kopuşu tahayyül bile etmeyen Podemos'un bu seçimlerin hemen öncesinde herkese temel gelir talebi sosyal hakların iyileştirilmesine dönüşmüştü; 60 olan emeklilik yaşından bir anda 65 olarak söz edilmeye başlanmıştı; kamulaştırmanın lafıysa hiç geçirilmedi. Podemos bu seçimlerden 1.253.837 oy (%7,98) alarak Avrupa Parlamentosu'na 5 milletvekili göndermeyi başardı. Bu sonuç, pek çok sol ve burjuva yorumcular tarafından sadece dört aylık bir parti için eşi benzeri görülmemiş bir başarı olarak algılanırken, aynı zamanda Podemos'un Avrokomünizm, popülist teori ve yatay örgütlenme üçgeniyle ortaya çıkardığı amalgamın çatırdayacağını ilk sinyaliydi. Çatırdamanın kendisi Aralık 2015'te yapılan İspanya genel seçimlerinde yaşandı. Toplam oyların %20,7'sini alarak

69 milletvekili koltuğu kazanan Podemos, bu seçimleri yapılan benzer yorumların aksine bir başarı olarak kabul etmedi. Çünkü karizmatik lider Pablo Iglesias önderliğinde inşa edilen halk öznesi ve anlamlandırılmış talepler, bırakalım iktidarı ele geçirmeyi, hegemonya kurma ihtimalinin bile oldukça gerisinde bir başarı kazandı. Sandık sevdasına dayanan popülist teoriyi gene sandığın kendisi tuzla buz etti.

Iglesias ve teorisyenleri, bu “başarılı” başarısızlığın ve teoriyle uyuşmayan pratiğin nedeni olarak partinin esnek örgütlenme yapısını hedef aldı. Bu esnek yapı, yol açtığı iç tartışmalar ve uzun süreçler yüzünden, tek bir liderin karizması altında sürdürülmesi gereken hegemonik mücadeleyi zayıflatıyordu. Orijinal parti yapısı, partinin yerel organlarını 15M’in yerel meclislerinin yatay örgütlenme sistemine dayandıran, “Çevreler” (circulos) olarak adlandırılan ve yerelerde parti merkezinden bağımsız hareket etme ve karar alma kapasitesi bulunan organlara dayanıyordu. Örneğin Mayıs 2015’te İspanya Devleti genelinde yapılan yerel seçimlerde Podemos parti olarak kendi adaylarını çıkarmazken, bu yerel organlar kendi kararlarıyla diğer çeşitli yerel ve bölgesel partilerle seçim ittifakları oluşturarak ortak aday çıkardılar. Podemos, Barcelona ve Madrid gibi İspanya’nın en önemli iki büyükşehir belediyesini bu ittifaklar (Bcomú ve Ahora Madrid) sayesinde ele geçirdi. Zira Podemos’un siyasi parti karışıklığı konusunda genel bir ortaklaşma içerisinde olan Öfkeli (15M) hareketi üzerine yükselebilmesindeki etken faktör, devrimci sol parti disiplini ve örgütlülüğünü “modası geçmiş” ilan ederek yatay örgütlenmeyi benimsemesiydi. Ekim 2014’te yapılan ve Yurttaş Meclisi adı verilen ilk parti kongresinin temel hedefi, partinin örgütlenme yapısını karar altına almaktı. Iglesias, bu kongrede partinin kurucu kadrolarının elini güçlendirecek ve Çevrelerin parti politikalarına dair karar süreçlerine katılımını ve etkisini zayıflatacak bir öneri ile gitti — zaten kongrede başka öneri de sunulmadı. Çevrelerin bağımsız yapısına dokunmayan ve yüzeyde yatay örgütlenmeyi destekler görüldüğü için çoğunluk oyuyla kabul edilen bu öneriyle birlikte, Iglesias ve ekibi partinin tüm merkezi karar mekanizmalarını neredeyse geri çağırılmaz ve sorgulanamaz bir şekilde ele geçirmiş oldu. Yani iktidarın ele geçirilmesi için partiye engel teşkil ettiği düşünülen esnek ve yatay örgütlenme modeline, kitlesel karar alma mekanizmalarına, parti içi şeffaflık ve demokrasiye bel bağlamaktan vazgeçildi ve bunlara yapılan övgüler da ihtiyaçlar değişince raftan kaldırılmış oldular.

Aralık 2015 seçimlerinde İspanya’da Franco sonrası dönemde ilk kez hiçbir parti çoğunluğu sağlayamayınca hükümetin kurulması sorunu ortaya çıktı. Seçimlerden üçüncü olarak çıkan Podemos, ilk aşamada ülkenin iktisadi politikalarında ve yönetilme biçiminde büyük değişiklikler olmadan olası hiçbir koalisyona katılmayacağını ve en fazla sayıda milletvekili çıkaran PP’nin hükümet kurmasına asla izin vermeyeceğini belirtmişti. Aylarca süren hükümetin kurulamaması süreci en sonunda seçimlerin tekrarlanmasına neden oldu. Ama bu süreç içerisinde Podemos ekonomik ve demokratik şartlarını çoktan rafa kaldırmış, “ülkenin bekası” için Iglesias’ın başbakan yardımcısı olması şartıyla PSOE ile sol bir koalisyon kurmaya hazır olduğunu ilan etmişti. Bu olasılık iktidarı paylaşmak istemeyen PSOE’nin reddi sonucu gerçekleşmedi.

Bu seçimler aynı zamanda halkın yolsuzluk karşıtı ve politikacıların kendi çıkarlarını temsil etmediği yönündeki “duyarlılıklarını” anlamlandırmaya çalışan başka bir partinin yükselişine daha sahne oldu: Vatandaşlar (Ciudadanos). Daha önce, Katalunya’daki anti-Katalan İspanyol milliyetçi seçmenlerin sesi olan bu parti sadece birkaç ay içerisinde, ticari çıkarlar üzerine yükselen sağlam parti aygıtı ve kendisine sağlanan yüksek miktarda fonlar sayesinde ulusal çapta ciddi bir parti haline geldi. PP’nin hırs ve yozlaşmasından arınmış ama PP gibi bireyci, patron yanlısı ve İspanyol milliyetçisi bu parti, çizdiği İspanya’nın içinde bulunduğu durumdan sorumlu tutulamayacak “temiz sağ” imajıyla seçimlerde 40 milletvekili çıkardı. “Duyarlılıklara” dayanan ve sınıf mücadelesinden arındırılmış hegemonya mücadelesinin sağ-sol gözetmeyen mide çeperinin hazmedebileceği politikaların bir diğer kanıtı olan Ciudadanos, tam da bu yüzden Podemos’un baş aşağı duran görüntüsü ve nemesisiydi. (12)

Haziran 2016’da tekrarlanan seçimlerde gene hiçbir partinin çoğunluk sağlayamamasıyla yaşanan politik kriz önce geçici bir hükümetin başa gelmesi sonra kamuoyu tepkilerine rağmen PP’nin hükümet kurmasıyla sonuçlandı. Podemos’un bu seçimlere Birleşik Sol (IU) ile Podemos-Unidos ismiyle ortak bir seçim cephesi altında girmesine rağmen koltuk sayısını arttıramaması, parti içerisindeki ikinci ve en derin çatlağı ortaya çıkardı: Partinin teorik beyni Errejón, Laclau ve Mouffe’un tanımladığı şekilde yeterince popülist olmadıklarını, Ciudadanos ve PSOE’ye giden oyların partiye çekilebilmesi ve niceliksel olarak daha geniş bir kitle des-

teğine ulaşılabilmesi için Podemos'un talep ve söylemlerini çok daha fazla yumuşatmak ve onu sol eğilimleri törpülenmiş bir merkez parti haline getirmek gerektiğini savunurken, Avrokomünizm geleneğinden gelen Iglesias ise niceliksel sıçramanın taktiksel olarak daha fazla "radikal sol" izlenimi vermekten geçtiğini düşünüyordu — tabii sınıf uzlaşmacı tavır ve stratejiyi elden bırakmadan. Iglesias'ın bu düşünceleri doğrultusunda Birleşik Sol ile oluşturulmuş olan seçim cephesi, Errejón ile aralarındaki gerilimi kamuoyunda su yüzüne çıkarmıştı. Bu iç ayrılık, Iglesias'ın sağ kolu olan Errejón ve ekibini Podemos'un ikinci Yurttaş Meclisi (olağan kongresi) sonrasında partiden tasfiye etmesiyle sonuçlandı.

Çok geçmeden Pablo Iglesias, parti içinde Avrokomünizme dayanan, sağa ve sola yalpalamalarla, raftan indirilip rafa kaldırılan taleplerle dolu bir dönem başlattı. Iglesias'ın, Avrokomünizmin önderleri olarak bilinen İtalyan KP'den Enrico Berlinguer, Fransız KP'den Georges Marchais ve İspanya KP'sinin eski lideri Santiago Carrillo gibi isimleri, onların "yeni yol" olarak tabir ettiği parlamenter sistem aracılığıyla hükümeti ele geçirme hedefi çerçevesinde sıkça anmaya başlaması, Podemos'un yalpalamasının diğer gelişmelerle karşılaştırıldığında magazinsel kalan boyutuydu. Politik anlamda Podemos'un asıl ihaneti, İspanyol anayasasını demokratik bir sosyal kalkan olarak ilan etmeye başlamasıydı. Sanki anayasa Franco sonrası kurulan liberal rejimin kendini aklama ve meşrulaştırma aracı değilmiş ya da parçalara bölünebilirmiş ve bir maddesinin diğeriyle bağlantısı yokmuşçasına Podemos, o güne kadar sahip olduğu anayasaya tümünden itiraz pozisyonunu terk ederek, "mümkün olduğunda anayasada kısmi reformlar yapılması" pozisyonunu desteklemeye başladı. Bunun en büyük nedeni yükselen Katalan bağımsızlık hareketiydi.

1978 Franco sonrası rejiminin en derin krizlerinden birine, yani İspanyol devletinin ve kolluk kuvvetlerinin tüm baskılarına rağmen gerçekleşen Katalunya bağımsızlık süreci ve referandumuna karşı Podemos, birlik ve istikrar söylemleriyle her ikisi de bağımsızlık karşıtı PSOE ve PP'nin yanında saf tuttu. Ulusal burjuvazi ve devlet bürokrasisiyle işbirliği içerisinde ulusların kendi kaderini tayin hakkının ve kapitalist-emperyalist sistemi içeriden zayıflatabilecek bu seferberliğinin karşısında durdu. Hem yerel (Barselona) hem de merkezi yönetim düzeyinde devlet ve polis baskısını kınamaktan, orta yolcu bir "diyalog" çağrısından ve anayasal re-

form önerilerinden öte bir tavır takınmadı. Katalan politik tutukluların bırakılması talebini ise politik ve devrimci bir perspektifle demokratik bir talep olarak koşulsuz yükseltmek yerine, ülkedeki siyasi ortamın “normalleşmesi” çerçevesinde sadece amaçlarına hizmet ettiği dönemlerde raftan indirip kullandı. (13) Katalan bağımsızlık mücadelesine yönelik merkezi tutum, Podemos’un açıkça sağa savrulduğunun ve bir zamanlar karşısında durduğunu iddia ettiği “kast”ın artık açıkça parçası haline geldiğinin bir kanıtıydı.

Podemos’un bu karşıdevrimci tutumunu zamanında Moreno şöyle özetlemişti:

“Komünist partiler değiştirilip devrimcilere dönüştürülebilirlerdi ne Üçüncü Enternasyonal’in ne de sonrasında Dördüncü Enternasyonal’in kurulmasına gerek kalmazdı. Troçkistlere göre, tüm dünyanın komünist partileri, özellikle de Avrupalılar, burjuvaziyle işbirliğine dayalı ve halk cepheci olan açıkça hain bir politikaya sahiptir. Avrokomünizm, Mandel yoldaşın önerdiği gibi KP’lerin halk cepheci politikalarını terk etmeleri anlamına gelebilir mi? Bu olasılığı kategorik olarak reddediyoruz (...) Bu partiler geniş kitlesel desteğe ulaştıkları zaman “ulusal” zorluklarla birlikte bürokratikleşmeleri derinleşir çünkü “ulusal pazar,” [partinin] sendikaları, milletvekilleri ve parti aygıtının kendisi aracılığıyla bu ayrıcalıklı bürokrasinin ana gelir kaynağına dönüşür. Örneğin, İtalyan, Fransız, İspanyol ve Portekizli Avrupa KP’lerinin mevcut durumu budur. Bu bürokrasi, bu ayrıcalıklı katman, ulusal komünist partilerin devrimci yenilenmesini toplumsal nedenlerle engelleyen şeydir.

Mevcut İtalyan, Fransız ve İspanyol gerçekliğinde söylediğimiz her şey milimetrik olarak doğru çıkıyor (...)

Olaylar aynı zamanda İspanyol KP’sinin uğursuz hain rolünü de doğrulamıştır. [Onlar] Franco sonrası rejimin ve hatta Franco rejiminin kollayıcısı olmuşlardır. Rejimi bozguna uğratacak büyük bir genel grevin örgütlenmesini engellemeyi başaran parti onlardır. Bir yandan parti rejimi kurtarıırken, diğer yandan da Carillo, kralın iradesine sadık ulusal birlik hükümetine katılma olasılığına göz kırpan açıklamalarda bulunuyor (...) Nadiren daha iğrenç ve hain bir politika gördük.” (14)

Ve nitekim Podemos da Moreno’yu milimetrik olarak doğru çıkardı. Partinin parçalanmış amalgamıyla sarsılan kitlesel desteği, Katalan bağımlı-

sızlık sürecinde takındığı karşıdevrimci tavır nedeniyle iyice geriledi. Bu gerilemedeki bir diğer faktör de Podemos'un yerel yönetimlerdeki performansıydı. (15) Kasım 2019'da yapılan son genel seçimlerden sadece 35 milletvekiliyle çıkan Podemos-Unidos (ki bu partinin en popülist momentinde, merkez kadroların "başarısızlık" olarak nitelendirdiği milletvekili koltuk sayısının sadece yarısıydı), daha seçimlerin üzerinden 48 saat bile geçmeden PSOE'yle koalisyon kurmak için anlaşma masasına oturdu. Podemos'un Nisan 2019'da yapılan ve gene hiçbir partinin tek başına hükümet kurmaya yetecek çoğunluğu yakalayamadığı genel seçimlerden sonra (16) bu koalisyona yanaşmamasının ve seçimlerin yenilenmesini beklemesinin nedeni ise PSOE ile aralarındaki anlaşmazlık değildi. Bağımsızlık referandumu sonrası tutuklanan Katalan liderlerin yargı süreci Ekim 2019'da sonuçlanacaktı. Franco sonrası demokrasiye geçiş maskesi takmış Francocu rejiminin anayasası altında haksızca yargılanan 12 Katalan liderden dokuzunun 9-13 yıl arası değişen hapis cezalarına çarptırılması kararının tarihsel sorumluluğunu iktidar olarak taşımak istemeyen Podemos, bir koalisyon hükümetine girmek için bu kararın çıkmış olmasını bekliyordu. Kasım 2019'da Katalan liderleri cezalandıran PSOE ile "güçlü ve uyumlu bir İspanya" için gönül rahatlığıyla koalisyon imzalandı. Koalisyona dair seçim cephesinde olduğu Birleşik Sol'un lideri Alberto Garzón "[kıızıl] bayrak yiyerek karın doymuyor" (17) yorumunu yaparken, PSOE üzerinde basınç uygulamaya devam edeceklerini kaydeden Iglesias ise yakın zamanda şunları söyledi: "Siyasi çatışma demokrasinin motorudur (...) Demokratik bir devlette aile içi tartışmalar yapabilmek iyidir..." (18)

Ve Moreno şunu da söylemişti:

"Ve bu sadece başlangıç! İspanyol KP'si tarafından daha kötü ihanetler de göreceğiz. Bu yüzden şu anda onun hüznünlü geçmişini görmezden gelerek, gelecek politikalarının bilinmezliğine sığınarak bu duruma göz yumamayız. Troçkistler olarak bizler onların ileride ne yapacaklarını şimdiden açıkça öngörüyoruz: İşçi sınıfına her zamankinden daha fazla ihanet etmek." (19)

Reformist belediyeçilik anlayışı: Barselona Müşterekler

Bu noktada Podemos'un ihanet politikalarının parti lideri Iglesias'ın kişisel politik hırslarının bir getirisi değil sözde neoliberalizm karşıtlığı söylemi altında kapitalist sömürü düzeninin bekasını savunan reformist anlayışın kaçınılmaz bir sonucu olduğunu vurgulamak adına, Podemos'un yerel yönetimlerdeki bilançosuna da kısaca değinmek gerekiyor. Bu aynı zamanda bize, yakın zamanda birbiri ardına yolsuzluk dosyaları açan, özellikle pandemi döneminde iktidarın tüm baskı ve engellemelelerine rağmen atılan çeşitli sosyal ve demokratik adımlarla "halk için şeffaf belediyeçilik" anlayışını yükselttiğini savunan CHP'li belediyelerinkine benzer "halkçı" belediyeçiliğin sınırlılıkları, yapabilecekleri ve yap(a)mayacakları konusunda da fikir verecektir.

Barselona Büyükşehir Belediyesi'ni ele alacak olursak: Podemos'un en büyük bileşeni olduğu Barselona Müşterekler (BComú) isimli seçim cephesinden Nisan 2015'te Büyükşehir Belediye Başkanı seçilen ve 2008 krizinde evlerini kaybedenlerin oluşturduğu İpotekten Etkilenenler Plat-

formu'nun (PAH) önde gelen üyelerinden olan Ada Colau ve ekibi, seçim kampanyalarında en çok yurttaşların evlerine haksızca el koyan bankaları ve bankaların konut piyasasını canlandırmak adına bu evleri sattıkları çokuluslu şirketleri hedef almıştı. Kampanya herkese konut, elektrik, su ve doğalgaz hakkı savunuyordu. Ancak Belediye yönetimini ele geçirince vaat edilen konut kamulaştırmasını uygulamaya koymak yerine, Bcomú yönetimi bu konutların bir kısmını belediye bütçesini kullanarak çokuluslu şirketlerden satın almayı tercih etti. Pandemi sırasında dahi hâlâ devam etmekte olan polis zoruyla konut tahliyelerini, ya da borç yüzünden elektrik, su ve doğalgaz hizmetlerinin kesilmesini sadece yavaşlatacak önlemler alınırken bunları engelleyecek ya da durduracak politikalar geliştirilmedi.

Neoliberalizm ve mevcut politik sistem dışında başka alternatifler olduğunu savunan Podemos belediyeciliği, örneğin kadınlara yönelik hizmetleri belediye kapsamına almakla övündü. Ancak bir kısmı zaten özelleştirilmiş olan belediye hizmetlerinin neredeyse tamamı, Podemos belediyeciliği döneminde kamu-özel ortaklıkları kapsamında özelleştirip ticarileştirildi. Sadece altyapı, inşaat ve soylulaştırma projeleri değil ek olarak kadınlara yönelik hizmetler de dahil olmak üzere tüm sosyal hizmetler ihaleler aracılığıyla özel şirketlere devredilerek taşeronlaştırıldı. Bu taşeronlaştırmayı temize çıkarmak için bir Sosyal ve Dayanışma Ekonomisi departmanı kurularak, kamu ihalelerinin bu departmana kaydolan çeşitli kooperatif, vakıf veya STK'lara veya daha fazla sayıda kadın, engelli ve uzun süredir iş arayan emekçileri istihdam eden firmalara verildiği söylendi. Ancak şeytan ayrıntıda gizliydi. Öncelikle, bu kurumların istihdam ettiği "öncelikli gruplar" süreli kontratlarla ve güvencesiz şekilde istihdam ediliyorlar. Ek olarak, bu sistemin getirilmesiyle eş zamanlı olarak Barselona Büyükşehir Belediyesi, mahallelerdeki politik ve kültürel yaşamın merkezi olan ve geleneksel olarak işleyişi mahallelinin özyönetimine dayalı olan Mahalle Evleri'nin (Casal de Barri) belediyeden aldığı yıllık fonlarda büyük kesintilere gitti. Bu kesintiler sonucu işleyişte yaşanan zorluklar ise Mahalle Evleri'nin çoğunun yönetimine, ihalelerle yukarıda sayılan kurumların getirilmesi ve özyönetimin sonlandırılmasıyla aşıldı! Yani iddia edilen "güler yüzlü" taşeronlaştırma, mahallelerdeki politik örgütlülük ve hareketliliği belediyenin kapsamına ve kontrolü altına almak

adına “sosyal ve dayanışma ekonomisine” dayalı olarak yapıldı. Bu arada çöp toplama, yaşlı bakımı, çocuk bakımı, kadın hizmetleri, sığınmacı entegrasyonu gibi temel sosyal hizmetlerin ihaleleriyse çokuluslu şirketlerin yan şirketlerine peşkeş çekildi. Örneğin, bir düzine kamu hizmeti ihalesini, adı defalarca yolsuzluğa karışmış olan futbol takımı Real Madrid’in sahibi ve PP’ye yakınlığıyla bilinen Florentino Pérez’in çokuluslu şirketler grubunun parçası olan ufak (ve kimi zaman paravan) şirketler aldı.

Podemos’un yükseliş döneminde emperyalizmden kopuş veya hesaplaşmaya yönelik değil, aksine onun pozisyonunu muhafaza etmeye ve dış borç ödemelerini sürdürmeye yönelik reformist bir “haklı borç, haksız borç” ayrımı ortaya atılmıştı. Barselona Müşterekler bu ayrıma dayanarak verilen “haksız borçları ödememe” vaadini de gerçekleştirmedi. Belediye-nin kaynaklarının büyük bir kısmı işçi ve emekçilerin, “ilerici politikalar” ekseninde şehrin kapılarını açtığı göçmenlerin, kadınların, ya da evlerini kaybeden ailelerin ihtiyaçlarına değil bankalara ve ticari şirketlere olan ve yolsuzluk kaynaklı yaklaşık 830 milyon avro tutarında olan borcun ödenmesine harcanmaya devam etti. (20)

Belediyenin halkla ilişkiler departmanı neoliberal politikalar karşısı sürdürülebilir, eşitlikçi, adaletli, dayanışmacı belediyeçilik reklamları yaparken, bir yandan da dayanışma mutfakları, dayanışma kütüphaneleri, alternatif ve yerel para birimlerine dayalı hizmet takası oluşumları, şehir bostanları, çalışan ailelerin çocuklarını bırakabilecekleri okul sonrası etüd evleri gibi 400’ü aşkın yerel ve gönüllülük esasına dayalı dayanışma ağı da Dayanışma Ekonomisi Ofisi ve Ağı kapsamına alınarak belediye hizmetlerinin bir kısmını üstlenmeleri sağlandı; yani belediye hizmetlerinden ücretsiz yararlanması gereken insanlar belediyenin ücretsiz hizmet sağlayıcısı ve emek rezervi haline geldi.

Son olarak Barselona’daki bağımsızlık yanlısı seferberlikler sırasında ve Katalan siyasetçilerin tutuklanma kararının ardından günlerce süren protestolar boyunca Barselona Büyükşehir Belediyesi’nin çeşitli toplu taşıma hatlarını keserek, metro istasyonlarını kapatarak ve belediyeye bağlı kolluk kuvvetleri olan Guardia Urbana’nın protestoculara karşı şiddet uygulamasına ses çıkarmayarak yükselen bir halk ayaklanmasını bastırmak adına aktif bir rol oynadığını da unutmamak gerekiyor. Polis şiddetinin, CaixaBank, Sabadell, gibi finans sermayedarlarının, Colonial ve Aber-

tis gibi büyük gayrimenkul devlerinin devam eden protestolar nedeniyle merkez ofislerini Barselona dışına taşımayı düşündükleri yönündeki açıklamaları sonrasında iyice artıp yaygınlaşması, reformist belediyeciliğin kırmızı çizgilerini oldukça kalın çizilmiş bir şekilde ortaya koyuyor.

Reformizm = Güler yüzlü kapitalizm

İster yerel ister ulusal düzeyde olsun mevcut koşulları işçi ve emekçilerin lehine değiştirme yönünde adımlar atmak yerine mevcut koşullarda elden gelenin en iyisini yapmak, kapitalist sistemin çıkmazlarını yüzeysel olarak törpülerken temelini sağlamlaştırmaktan öteye gidemiyor. Çünkü bu çabanın sınırlarını işçi ve emekçilerin değil ulusal ve uluslararası sermayenin ihtiyaçları belirliyor. Güler yüzlü kapitalizmin tek vaat ettiği kapitalist rejimi, yalnızca onun ekonomik gücünü ve özel kârlarını değil aynı zamanda devletini ve işçilere karşı baskı araçlarını da zayıflatmayacak koşullar altında değiştirmek, yani yeniden üretmektir. Dolayısıyla güler yüzlü kapitalizmin mümkün olduğunu savunan reformist önderlikler, “ilerici,” “solcu,” “halkçı” maskelerine ve söylemlerine rağmen ne işçi ve emekçilerin ekonomik ve demokratik talep ve ihtiyaçlarını karşılayabilir ne de sınıf mücadelesini işçi ve emekçiler lehine ilerletebilirler. Aksine nihai hedefleri, burjuvaziyi kendi sınıf egemenliğini ciddi bir şekilde tehdit etmeden rejimin sivriliklerinin törpülenebileceğine ikna etmek, yani sınıf mücadelesine ve sürekli devrimin tüm iç ve dış gelişimine karşı bir kalkan

görevi görmektir.

MORENA ve Podemos'un sadece ortaya çıkış ve iktidara geliş süreçlerini mercek altına almak bile, bu süreçlerin üzerinde yükseldiği politik-ekonomik konjonktürler ve kapitalist-emperyalist düzen içerisindeki konumları farklı olsa da her ikisinin de bu düzenin bekasını önceleyen sınıf işbirlikçi önderlikler olduğunu gözler önüne seriyor. Bu elbette ki bu önderliklerin iktidarlarını korumak, sağlamlaştırmak ya da güçlendirmek adına kimi zaman çeşitli ekonomik ve demokratik tavizler vermediği anlamına gelmiyor. Ancak kitlelerin ister büyük umutlarla, ister alternatifsizliğin yarattığı kötünün iyisi iç çekişlerle, ister önceki iktidarlara cezalandırmak amacıyla bel bağladığı bu önderliklerin iktidara gelince izledikleri politikalar, bir elleriyle verdiklerinin on mislini diğer elleriyle geri aldıklarını; kapitalist-emperyalist sistemden kopuşa yönelik bir sınıf perspektifi ve programına sahip olmayan bu güler yüzlü iktidarlara, özellikle kriz dönemlerinde yaşadıkları politik savrulmaların kitlesel ve örgütlü bir sınıf mücadelesi ve basıncının yokluğunda kaçınılmaz bir şekilde sağa doğru olacağını gösteriyor. İçinden geçtiğimiz pandemi ve derinleştirdiği küresel ekonomik kriz dönemi bu durumu oldukça açık bir şekilde ortaya koyuyor.

“Dördüncü dönüşüm” ve sonuçları

Temmuz 2018’de iktidara gelen AMLO ve partisi MORENA, 1 Kasım 2018 itibariyle görevi devraldığında ABD’nin Meksika üzerinde yürüttüğü kirli emperyalist politikaların direk sonucu olan sefalet ve şiddetten kaçarak ABD’ye ulaşma hedefiyle yola çıkan yedi binden fazla Orta Amerikalının oluşturduğu “Göçmen Karavanı” Meksika’ya varmış, ülkenin ABD’yle olan kuzey sınırında insani bir kriz patlak vermişti bile. ABD’nin ekonomik yaptırım tehditlerine boyun eğerek, Trump’ın inşa ettirmeyi başaramadığı beton sınır duvarını Meksika ordusuyla etten ören eski Başkan Nieto’nun gidişi ve yerine o güne kadar “göçmen dostu” bir söylem benimseyen AMLO’nun gelişi durumu sanıldığının aksine kötüleştirdi.

AMLO bir kısmı Meksika sınırları içerisinde yer alan ve insanlık dışı koşullara sahip ABD sığınmacı kamplarını kapatmayı reddettiği gibi, başkanlığının ilk yedi ayında Nieto’nun son yedi ayda sınır dışı ettiği göçmen-den yaklaşık 22.000 daha fazla göçmeni sessizce sınır dışı etti. Sorunun sadece bu şekilde çözülemediği anlaşılınca “sizlere arkamı dönmeyeceğim!” diyerek göçmenlere oturma izni veren AMLO hükümeti, bu uygu-

lamayı Orta Amerikalı kardeşlerine kucak açmak olarak lanse etse de asıl amaç ABD'ye yapılan sığınmacı başvurularını azaltmak ve Trump'a "iyi niyetli" olduğunu göstermekti. Örneğin bu oturma iznini elde etmenin birincil şartı izne başvuran göçmenin hiçbir şekilde Meksika üzerinden ABD'de sığınmacı başvurusu yapmayacağını, yaparsa sınır dışı edilmeyi kabul ettiğini taahhüt etmesiydi. Çalışma ve sosyal hizmetlerden yararlanma gibi haklar da içermeyen bu oturma izni sınırda sıkışan binlerce göçmen için tek hayatta kalma umuduyken, bu umudun somut karşılığı ya Meksika sınırları içerisinde sefalet, insan kaçakçılarına ve seks ticaretine terk edilmeleri, ya da en iyi ihtimalle kölelik ücretlerine ve kayıt dışı ekonomide emeklerinin sömürülmesine mahkum olmak oldu. Göçmenleri emperyalizmin gazabından değil, emperyalizmi göçmenlerden korumayı tercih eden bu politikaların sonucu olarak Meksika'da ırkçılık hızla yükselişe geçti. AMLO hükümeti göç ve yeniden yerleşim süreçlerinde yaşanan taciz, tecavüz ve şiddet vakalarına karşysa tek bir soruşturma dahi açmadı.

AMLO'nun emperyalizme uzattığı zeytin dalı bununla da kalmadı. Meksika'nın emperyalizme tanınması gereken yeni ekonomik ve politik imtiyazlar anlamına gelen ve NAFTA'nın yerini alan USMCA'nın (Amerika-Meksika Kanada Serbest Ticaret Anlaşması) imzalanması, Nieto'nun başkan olarak son icraatlerinden biriydi. Bu anlaşma, özellikle metal ve otomobil sanayilerinde çalışan Meksikalı emekçilerin zaten düşük olan ücretlerini Amerika'nın koyduğu gümrük vergileri, Amerikalı ve Kanadalı çokuluslu şirketlerin üretimlerini Meksika'ya taşımalarını kolaylaştıran maddeler nedeniyle daha da aşağıya çekecekti. AMLO bu yeni anlaşmayı "ekonomik büyümeyi teşvik edeceği" gerekçesiyle destekledi. USMCA, Temmuz 2019'da MORENA'nın çoğunluğa sahip olduğu 128 koltuklu Senato'da sadece 4 olumsuz ve 114 olumlu oyla kolayca geçirildi ve 1 Temmuz 2020'de yürürlüğe girdi. Daha anlaşma yürürlüğe girmeden çokuluslu kapitalist otomotiv devlerinin tedarik zincirinin aksamaması yönünde Trump'ın Meksika'ya yaptığı çağrı sonrasında, pandemi karşısında önlem alınmasını şart koşmaksızın işçilerin hayatları pahasına üretimin tam kapasite normale dönmesi emrini veren yine AMLO'ydu.

AMLO başkanlık koltuğunu devraldığında, kamuoyu tarafından "kimin başkanı olacağı" sorusunun test edileceği şeklinde yorumlanan bir olay

daha manşetlerdeydi: Eski Başkan Nieto'nun başlattığı 13 milyar dolarlık yeni Mexico City havaalanı projesi. Seçim kampanyası boyunca şehrin kuzeyine yapılması planlanan bu yeni havaalanının yaratacağı masraf ve çevresel yıkımı hedef alan AMLO, başkan olarak yaptığı ilk açıklamalarında, projeye dair kendisinin ön ayak olmasıyla yapılan referandumdan çıkan “Hayır” sonucunu tanıyacağını, inşaatına başlanan havaalanı projesinin daha az iddialı ve çevre dostu bir projeye dönüştürüleceğini ilan etti. Hedef aldığı mafyalara gönderme yaparak projenin iptalinin “ekonomik ve politik çıkarların arasındaki bağı kopardığını” söyleyen AMLO'nun bu çıkışı, yeni hükümetin iç ve dış burjuvaziye kafa tutması şeklinde yorumlanırken çok geçmeden anlaşıldı ki, AMLO'nun “daha az iddialıdan” kastı, inşaatın sürdüğü bölgeyi orduya hava üssü olarak tahsis edip, projeyi yarı sivil yarı askeri havaalanı projesine çevirmek ve projenin inşaatını bizzat orduya devrederek bir taşla iki kuş vurmaktı. AMLO bu şekilde bir yandan iktidarını sağlamlaştırmak adına orduyu yanına çekerken diğer yandan birtakım mafyaların değil, ordu üzerinden kendine yakın burjuva sektörlerin ceplerini dolduracaktı. Üstelik bu, orduya peşkeş çekilen tek proje de değildi. AMLO'nun 2019-2024 Ulusal Altyapı Programı çerçevesinde tam veya kısmi kontrolünü orduya devrettiği bir düzine tartışmalı altyapı tesisi, yol ve tren hattı projesi var. Projenin orduya devredilmesiyle 13 milyar dolara değil sadece 4,1 milyar dolara mal olacağı ve yeniden tasarlanan “sade” mimarisi, gerçekleştirilecek çevre yıkımının “tesellisi” olarak yedirilmeye çalışıldı. Ancak ordu içerisinde danışıklı dövüş ihaleler, paravan şirketler ve gerektiğinde şiddet kullanılarak yapılan yolsuzluklar nedeniyle tamamlanmasına henüz en az bir yıl olan projeye yapılan harcama şimdiden 13 milyar doları geçmiş durumda. Yapılan tahminlere göre proje en az 30 milyar dolara patlayacak. Yani, eski devlet başkanı Nieto döneminde alınan ve “yoksulların başkanı” AMLO'nun “binmeye utanırım” diyerek kamuya kaynak yaratmak adına 120 milyon dolara sattığı başkanlık uçağının kamuya yarattığı gelirin yaklaşık 250 katı.

Üstelik bu, AMLO'nun iktidarını işçi ve emekçilere değil, organize suç çeteleriyle işbirliği içerisinde ekonomik kazanç uğruna sivilleri katleden orduya yaslamasının tek örneği de değil. AMLO, bugüne kadar yürüttüğü üç cumhurbaşkanlığı kampanyasında da askerlerin sokaklardan ve kamusal düzenden elini çekmesi gerektiğini savunmuştu. Ama başkanlı-

ğı devralır almaz, Federal Polis, Ordu ve Deniz Kuvvetleri birliklerinden oluşan yeni bir jandarma birliği olan 80.000 kişilik Ulusal Muhafızlar'ı kurarak onlara kamusal ve sivil düzeni koruma ve güçlendirme yetkisi verdi. Yani o zamana kadar acil durum ve olağanüstü hâl koşullarında sivil düzene karışma yetkisi olan orduya, Ulusal Muhafızlar aracılığıyla AMLO hükümeti tarafından olağanüstü olmayan koşullarda da sokağa inebilme, şiddet kullanma ve tutuklama yetkisi verildi. MORENA hükümeti de kendinden önce gelen hükümetler gibi, devlet şiddetini politik örgütlenmeyi caydıracak siyasi bir strateji olarak kullanacağını göstermiş oldu. Peki neydi bu “olağanüstü olmayan” koşullar? Elbette ki öğrenci protestoları, kadın eylemleri, sendikal hareketler, grevler gibi işçilerin, gençlik ve kadın sektörlerinin hak arama mücadeleleri. 10 Eylül 2020’de Amerika ve Meksika arasındaki Su Ticareti Anlaşması kapsamında Meksika’nın borçları yüzünden Chihuahua eyaletindeki La Boquilla barajının suları bölge halkının erişimine kapatılınca, tarım üreticileri susuz kalmış ve eylem yapmışlardı. Bu eylem sırasında Ulusal Muhafızlar’ın protestoculara saldırarak 36 yaşında bir kadını öldürmesi ertesinde hükümet kanadından yapılan tek açıklama bunun “trajik bir kaza olduğuydu.” AMLO hükümetinin ilk ayında şiddet ülke çapında %10 arttı.

Bu Ulusal Muhafızlar’ın ilk katli değil. Ve Meksika’da yaşanan yüzlerce kadın cinayetinden sadece birisiydi. 2019 yılında Mexico City’de dört polisin bir kadına tecavüz etmesi ardından kadına yönelik şiddete karşı ülke çapında sokaklara çıkan kadın hareketi, kadın cinayetlerine karşı yapılan düzenli protestolarla giderek büyüdü ve güçlendi. (21) AMLO hükümeti ise büyüyen bu öfke karşısında kadın cinayetlerini önlemek adına tek bir adım atmazken tersine kadın düşmanı söylemlerini arttırdı. Hatta kendi “ilerici” hükümetini eleştirdiği için kadın hareketini “tutucu” olmakla suçlayacak kadar ileri gitti. Kadın hareketinin kriminalizasyonuna dönük bu politikalarının yanı sıra, kürtajın ülke çapında suç kapsamından çıkarılarak yasallaşması konusunda “her iki tarafı da dinlemek lazım” şeklindeki orta yolcu söylemi, geçen iki sene sonunda açıktan kilise yanlısı ve kürtaj karşıtı bir pozisyona evrilmiş durumda.

AMLO’nun kimin başkanı olduğunun diğer önemli göstergeleri de Matamoros şehrinde başlayıp ülkenin ABD’yle sınır kuzey eyaletlerinde bulunan maquiladora (22) fabrikaları işçilerinin Ocak 2019’da başlayıp

yaklaşık 4 ay süren grevi, Nisan 2019'da yürürlüğe giren Emek Reformu ve AMLO'nun başkanlık dönemi boyunca gerçekleşen parçalı işçi direniş ve mücadelelerine başkanlık konutu ve hükümet kanadından verilen tepkilerdi. 70.000'den fazla işçinin katıldığı ve yaklaşık 80 fabrikaya yayılan Matamoros grevine AMLO'nun verdiği ilk tepki maquiladoralarda günlük asgari ücreti iki katına çıkarmak oldu (günlük 88,36 pesodan 176,72 pesoya, yani günlük 4,63 dolardan 9,25 dolara). Tabii yasalara göre bu artışın sadece asgari ücret alan işçilere uygulanmasını zorunlu kılarak. Dolayısıyla patronlar, işçilerin büyük bir çoğunluğunun zaten asgari ücretin üstü maaşlarla çalıştığını söyleyerek, patron yanlısı sendika (CTM, SJOIIM ve SITPME) bürokrasilerinin de desteğiyle, bu artışı işçi ücretlerine yansıtmayı reddettiler. Buna karşılık, işçilerin herkese %20 zam ve yıllık 32.000 peso (1.665 dolar) prim talebiyle grevlerini sürdürmesi ve diğer fabrikalara da yayması üzerine, AMLO işçileri "şirketlerin durumunu da düşünmeye" davet ederek "denge" bulmaya çağırdı. İşçilerin geri adım atmaması üzerine grevler federal mahkemelerce yasadışı ilan edildi ve grev hattındaki işçilere saldırarak grevleri durdurmak için ordu aktif olarak devreye sokuldu. Benzer şekilde Meksika'nın oldukça yoksul güney bölgelerinden biri olan Michoacan'da aylarca maaşlarının yatmamasına ve eğitime getirilen kesintilere karşı 2019 yılı başında yaklaşık 2 ay polis ablukasında grev yapan öğretmenleri de "sağcı" olmakla suçlayan AMLO, birikmiş maaşlarının verilmesi karşılığında (!) onlardan işe geri dönmelerini ve eğitimdeki kesintileri kabul etmelerini talep etti. Nisan 2019'da yürürlüğe giren Emek Reformu ise tazminat, işsizlik maaşı gibi haklara kısıtlamalar getirirken sözde grev hakkının ve toplu iş sözleşmelerinin önünü açıyordu, ama tabiki varolan patron yanlısı sendikalara karşı tabandan mücadeleciler sendikal oluşumların güç kazanmasının önünü kapayarak.

Eğitimde yaşanan ücret kesintileri, AMLO'nun neoliberal kemer sıkma politikalarına karşı öne sürdüğü "cumhuriyetçi kemer sıkma programının" bir parçasıydı. Bu program kapsamında yüksek düzey devlet görevlilerinin maaşlarında kesinti yapılması gibi göstermelik uygulamalar (örneğin Yüksek Mahkeme hakimlerinin yıllık 400.000 dolar olan maaşlarında %25 kesintiye gidildi) devreye sokulurken, varolan bütün sosyal programların ve projelerin (sağlık, eğitim, çocuk ve yaşlı bakımı,

çevre vb.) bütçelerinde çoğunu aktif olarak sonlandıran ağır kesintilere gidilerek, yerine nakit yardım sistemi geçirildi ve bu şekilde kaynakların özel sektöre akışı kolaylaştırıldı. Bunun bahanesi de devlet içerisindeki yolsuzluğu önlemektir. Bu programların çoğu pandemi döneminde “zaten kullanılmadıkları” gerekçesiyle MORENA hükümeti tarafından kesin olarak sonlandırıldı. (23) Söz verilen vergi adaleti de tabii ki zenginlerden alınacak vergileri arttırmak ya da on yıllarca vergi borçlarını ötelemelerine izin veren yasaları lağvetmek çerçevesinde yapılan bir vergi reformu değildi. Reformdan kasıt AMLO’nun vergi borcu en yüksek 15 şirketi kamuoyuna ifşa edip (Walmart, Toyota, IBM Mexico, FEMSA gibi) onlardan kamuoyu önünde “borçlarını ödemelerini” rica etmesiydi.

Tüm bunlara ek olarak, en tartışılabilir beş güney eyaletinden geçecek 1500 km uzunluğundaki turistik Maya Treni projesi olan pek çok altyapı projesi, yerli halkların sosyal ve çevresel yıkıma yol açacağı yönündeki tüm itiraz ve eylemliliklerine rağmen hükümet tarafından “ekonomiyi canlandıracakları” gerekçesiyle iptal edilmedi. AMLO’nun 2019-2024 Ulusal Altyapı Programı’nın parçası olan bu projeler, ABD’nin güney Meksika ve Orta Amerika’ya yaptığı 5,8 milyar dolarlık yatırım anlaşması kapsamında bir “Marshall Planı” olarak sunulup, pandemi döneminde hızlandırıldılar. Emperyalizmin bölgedeki yağma ve talan politikasının tipik bir örneği olan bu projeler ordu, devlet ve çokuluslu şirketler üçgeninde ülkenin doğal kaynaklarını sömürüyorlar.

Son olarak AMLO hükümetinin pandemi yönetimi de yukarıda özetlenen “ilerici” politikalarının ekseninden şaşmadı. Pandeminin başlangıcında alınan “esnek” önlemler ve kısıtlamalar, Trump’ın Meksika’da gerçekleşen üretimin aksamaması çağrısıyla 17 Mayıs’ta tamamen kaldırıldı ve pandemiden korunma tamamen bireysel sorumluluğa indirildi. Artan işsizlik ve ekonomik zorluklara ve çöken sağlık sistemine yönelik, “normalleşme” ve ucuz kredilerle “borçlandırma” dışında somut başka bir politika izlenmezken, maskesiz mitingler yapıp gerçek anlamda halkı “kucaklayan” AMLO, Trump ve Bolsonaro’yu aratmayacak şekilde yaz ayları boyunca pandemi yokmuş gibi davranmaya devam etti. Kendisine yakın olan “temiz” burjuva sektörleri başkanlıkta olduğu son 2 yıl boyunca altyapı, eğitim, sağlık, iletişim gibi alanlarda kamu-özel işbirlikleri kanalıyla destekleyen AMLO, bu işbirlikleri çerçevesinde devam etmekte

olan projelere pandemi boyunca kaynak akıtmaya devam etti. Ama pandemi hükümetinin ekonomik tabanını ve çevresini sağlamlaştıracak bir fırsat olarak görerek patronların genelini rahatlatacak ekonomik önlemler açıklamayı reddetti. Bu hareketiyle çeşitli burjuva sektörlerin oldukça tepkisini çeken AMLO, bu tepkiye eski devlet liderlerine ve çeşitli patronlara “sistemik yolsuzluk” suçlamasıyla soruşturma ve yargı yolunu açacak bir referandum düzenlemeyi planladığını açıklayarak cevap verdi. AMLO bu şekilde hem Kongre ara seçimlerinin yapılacağı Haziran 2021 öncesinde bugüne kadar arkasında değil karşısında durduğu işçi ve emekçiler arasında zayıflayan popülerliğini (24) geri kazanmayı, hem de onların desteğiyle devlet ve burjuvazi içerisindeki “düşmanlarını” saf dışı bırakmayı planlıyor.

Atılan her somut adımın açıkça ortaya koyduğu gibi AMLO’nun “ilerici” hükümet senaryosu, “mafyaların” “temiz burjuvayla” yer değiştirmesi anlamına geliyor. AMLO ve MORENA ne özel mülkiyetle, ne emperyalizm ve serbest ticaretle, ne finans sektörüyle, ne kadınlara yönelik şiddetle, ne çevre yıkımıyla, ne de yolsuzluk ve yoksullukla mücadele ediyor. Vaat edilen “dördüncü dönüşüm” Bonapartist sağcı stratejiler altında işçi ve emekçilerin hiçbir talebine cevap üretmezken, “ilerici” ve “sol” umutlar bağlanan MORENA da ahlaki ve politik meşruiyetini kaybeden egemen üst sınıfın bir Truva atından başka bir şey olmadığını açıkça ortaya koymuş durumda.

Küçük iktidar ortağı, büyük hesaplar

MORENA'dan farklı bir taktik izleyen Podemos, iktidarın küçük ortağı olarak “toplumsal dönüşüm” vaatlerine Podemos-Unidos/PSOE hükümeti göreve geldiği andan itibaren hiç olmadığı kadar temkinli yaklaştı. Iglesias koalisyon hükümetine dair sağlanan anlaşmanın ertesinde yaptığı konuşmada şöyle demişti: “Sağcı parti ve şirket basınları, attığımız her adımda bizi çok sert eleştirecekler. PSOE ile kurduğumuz hükümette azınlık olarak birçok sınırlılık ve çelişkiyle karşılaşacağız ve birçok şeyden vazgeçmek zorunda kalacağız.” Yani Iglesias işçi ve emekçilerin ihtiyaçlarına cevap vermeyeceğini açıkça deklare ediyor, koalisyon ortağı olarak sorumluluğunun iktidarın “vicdanı” olmaktan ve PSOE'nin politikalarına sosyal içerikli dokunuşlar yapmaktan öteye gitmeyeceğini baştan kabul ediliyordu. Bu şekilde sevaplar Podemos'a, günahlarsa PSOE'ye kesilebilir, iktidarda olmasıyla birlikte görünürlüğü artan Podemos ise bir türlü yakalayamadığı o popülist momenti bir sonraki seçimlerde bu “vicdan” üzerinden kurgulayabilirdi.

Öncelikle PSOE/Podemos Unidos koalisyonunun, iktidara gelmesinin hemen ardından patlak veren Covid-19 krizine hiç de “hazırlıksız” yakananmadığı, İspanya Savunma Bakanlığı ve hükümet yetkililerinin ocak ayının başında salgının yaratacağı etkiler konusunda bilgilendirildiği açığa çıktı. Hükümet salgına karşı 13 Mart’ta ülke çapında ilan edilen karantina öncesinde hiçbir geniş çaplı önlem almamışken, Savunma Bakanlığı o tarihe kadar orduya Kişisel Koruyucu Ekipman (KKE) tedarik edilmesi için dört farklı ticari anlaşmanın altına imza atmıştı bile. 24 Mart’ta pandemiye karşı açıklanan 200 milyar avroluk ekonomik önlem paketinin 117 milyon avrosu şirketleri kurtarmaya ayrılır ve banka ve şirket borçları aynı 2008 sonrasında olduğu gibi bir kez daha kamu garantisi kapsamına alınırken, Iglesias’ın “2008 ekonomik krizi sonrasında yaşananlar tekrar yaşanmasın” diyerek 200 milyar avroluk ekonomik paketten işçi ve emekçilerin desteklemesine yönelik ayrılmasını istediği “sosyal kalkan” bütçesi ise sadece 600 milyon avro; yani toplam paket bütçesinin %0,3’üydü. İşçi ve emekçilere ayrılan bu “vicdanlı” bütçenin yarısı da zaten hizmetlerinin çoğu Kamu Özel Ortaklığı (KÖO) modeliyle senelerdir özelleştirilmiş olan belediyelere kaynak olarak aktarıldı. Kalanıysa emekçilere ücretli izin, kira ödemesi, su, elektrik gibi temel ihtiyaçlara ücretsiz erişim ya da sağlık hizmetlerinde artış sunmak yerine Türkiye’dekine benzer bir şekilde kısa çalışma ödenekleri, borç ve kredi ertelemelerine kaynak oldu. Krizin faturası işçi ve emekçilere kesilirken Podemos’un da dahil olduğu İspanya Devleti hükümeti, sadece 2018 yılı faizi Iglesias’ın sosyal kalkanının 500 katı olan kamu borçlarını ödemeyi sürdürdü!

Podemos’un partneri Birleşik Sol üyesi Çalışma Bakanı Yolanda Diaz, “Bu sağlık krizini fırsat bilerek kimse işçi çıkaramaz” söylemiyle 27 Mart itibarıyla ülke genelinde işten çıkarmaların yasaklandığını açıklasa da yasaklar taşeron veya sigortasız çalışan işçileri, yasak dönemi boyunca süresi biten geçici sözleşmelerin yenilenmesini ve uzunluğu 15 günden 6 aya kadar değişen deneme süresi sonrası yapılabilecek fesihleri kapsam dışı bıraktı; yani işçi sınıfının çoğunluğunu! 2018 yılından bu yana ulaşım (Ryanair, havaalanı işçileri, taksiciler, Deliveroo, metro işçileri), perakende (Amazon, H&M), posta hizmetleri, halk sağlığı hizmetleri, sosyal hizmetler ve eğitim dahil olmak üzere pek çok sektörde gerçekleştirilen onlarca grevden hiçbirini desteklemeyen Podemos-Unidos, pandemi dö-

neminde metal ve sağlık sektörlerinde yapılan grevler, kimi grevlerin polis zoruyla bastırılması ve “normalleşme” çerçevesinde bireysel önlemler dışında hiçbir önlem alınmaksızın emekçilerin çalışmaya geri dönmeye zorlanması karşısında da sessizliğini korudu.

Siyasal söylemini demokrasi, şeffaflık ve adalet üzerine kuran Podemos’un lideri Iglesias, Başbakan Yardımcısı sıfatıyla partisinin onayı ve kendi rızasıyla Nisan ayında İspanya İstihbarat Teşkilatı’nın (Centro Nacional de Inteligencia – CNI) faaliyetlerini yöneten ve denetleyen İstihbarat İşleri Komisyonu’nun yönetim kadrosuna dahil oldu. Ekim ayında İspanya Ulusal Güvenlik Konseyi (CSN) tarafından onaylanan “Dezenformasyona Karşı Müdahale Prosedürü” kapsamında ve CNI sorumluluğunda hayata geçirilen ELISA isimli dijital gözlem projesiyle birlikte, İspanya Devleti “dezenformasyonu” tespit etmek ve bu tür kampanyalara “politik yanıt” verebilmek için sosyal medya platformlarının ve medyanın devlet tarafından gözetimini ve sansürünü yasallaştırdı. CCN tarafından yayımlanan ilk rapora göre, bu yılın Nisan ve Eylül ayları arasında, ELISA tarafından 157 farklı çevrimiçi platformda 1808 “küreselleşme karşıtı” içerik tespit edildi. CCN raporu, bu “küreselleşme karşıtı” söylemlerin “sistem karşıtı bir karaktere sahip olduğunu (...) demokratik kurumlara karşı [çıkararak] ülkenin bekası da dahil olmak üzere sosyal uyuma [ve] istikrara doğrudan tehdit oluşturabileceklerini” belirtti. (25) Salgının “ideolojik amaçlarla araçsallaştırıldığını” iddia eden Podemos, bu durumun “dijital linç” riskini doğurduğunu öne sürmüştü. Alınan bu “tedbir,” Podemos ve PSOE’nin Covid-19 salgını kapsamındaki politikalarına yönelik eleştirilerin, burjuva politikacıları sindirme ve “linç etme” girişimleri olarak değerlendirdiğini ve bu nedenle bastırılmaları gerektiğini düşündükleri anlamına geliyor. Tüm bu gelişmeler, Podemos’un ifade özgürlüğüne ve demokratik haklara yönelik saldırıların uygulanmasında öncü bir rol oynamaya başladığını gösteriyor.

Podemos-Unidos/PSOE hükümeti, 2020 Kasım ayında 2021 bütçesini ve Avrupa Birliği’nin pandemi kapsamındaki ekonomik önlemler paketinden İspanya’nın payına düşen 140 milyar avronun nasıl harcanacağını açıkladı. Iglesias tarafından “ülkenin politik ekonomisinde neoliberal kesintiler ve kemer sıkma döneminden kesin bir kopuş sağlayan yeni bir dönem” açtığı iddia edilen bütçe, kamu hizmetlerine 2020 bütçesine göre

%27 oranında daha fazla kaynak ayırıyor. Peki bu ne demek? 140 milyar avronun 72 milyarı şirketleri kurtarma planlarına ayrılırken yaklaşık 10 milyar avronun kamu hizmetlerine ayrılması demek. Ancak kamuya kaynak ayrılması demek, otomatik olarak bu kaynakların işçi ve emekçiler yararına kullanılması anlamına değil, Kamu Özel Ortaklığı (KÖO) modeliyle senelerdir özelleştirilmiş olan kamu hizmetlerini işleten özel şirketlere peşkeş çekilmesi anlamına geliyor. Benzer şekilde yeşil enerjiye geçiş ve dijitalizasyona ayrılan kaynaklar da KÖO modeli üzerinden Avrupalı çokuluslu şirketlerin kasalarını doldurmaya yarayacak; bu kapsamdaki projeleri değerlendirme ve fon tahsis etme süreci de AB'nin "Dörtlü Çetesi" olarak bilinen uluslararası danışmanlık şirketleri (Deloitte, PwC, Ernst and Young ve KPMG) tarafından denetlenecek. Podemos'un iktidara geldiğinden beri kamusallaştırma talebini rafa kaldırdığını göz önüne alırsak açıklanan bu "kopuş" bütçesi burjuva sınıf iktidarının dönüşümünü değil korunmasını, bu haliyle Podemos'un işçi ve emekçilerin temel ve acil ihtiyaç ve talepleriyle arasındaki kopuşun giderek derinleştiğini ifade ediyor.

Yüksek gelirli için sermaye kazanç vergisi ve gelir vergisinde oldukça minik artışların yanı sıra, özel emeklilik sistemine uygulanan vergi indiriminin kaldırılması ve ufak çapta bir Tobin vergisinin uygulanmaya konulmasını da içeren bütçe kararları, Iglesias'ın "servet vergisi" talebini ise "verilen tüm kavgalara" rağmen kapsamına almadı. Kapitalist-emperyalist sistemden kopuş perspektifiyle yükseltildiğinde bir geçiş talebi işlevi görebilecek servet vergisini, Podemos parlamento kürsülerinde "vergide adaletini yeniden inşa etmenin bir vatanseverlik meselesi" olduğu, servet vergisinin ise "sözde vatansever değil gerçek vatansever" olanların karşı çıkmaması gereken bir uygulama olduğu gibi sağcı-ulusalcı bir pozisyonundan savunuyordu.

Biden'in ABD başkanı seçilmesi üzerine, Trump'ın çeşitli İspanyol tarım ürünlerine uyguladığı %25 oranındaki gümrük vergisinin kaldırılması umuduyla, PSOE/Podemos-Unidos hükümeti Mayıs 2021'de sona erecek ABD-İspanyol İkili Savunma Anlaşması'nı bir sene daha uzattı. Birleşik Sol üyesi Tüketici İşleri Bakanı Alberto Garzón ise Endülüs'ün güneyinde yer alan ABD askeri üsleri Rota ve Moron de la Frontera'nın devamlılığını garantileyen bu anlaşmaya arka çıkarak, "emek açısından bakıldığında,

bu üslerin çok sayıda istihdam olanağı yarattığını” savundu. Pandemiyle birlikte %16,2’ye yükselen işsizlik oranı karşısındaki bugüne kadar Podemos-Unidos’un önerdiği tek somut proje, çalışma saatlerini — ve tabii ki çalışan nüfusun ücretlerini de — düşürerek istihdam yaratılmasıydı. Bunun yerine, ülkede çokuluslu şirketlerce birbiri ardına kapatılan onlarca fabrikanın işçi denetiminde kamulaştırılması ve kamu yararına üretime yönlendirilerek istihdam yaratılması savunulabilirdi. Ancak bu egemen sınıfların çıkarlarına doğrudan ters düştüğünden, Podemos-Unidos için fazlaca “kızıl” bir çözüm olurdu. Dolayısıyla, Ortadoğu ve Kuzey Afrika’daki yüzbinlerce işçi ve emekçinin ölümüne, yerinden edilmesine ve sefaletine yol açan ABD emperyalizminin, Afganistan, Irak, Libya ve Suriye’de yürüttüğü kanlı savaşlarda kilit rol oynayan bu iki askeri üssün yarattığı istihdam üzerinden Garzón’un yaptığı bu açıktan emperyalizm savunuculuğu şaşırtıcı değil ama mide bulandırıcıydı. Garzón bu açıklamaları yaptığı sırada Iglesias ise pandemi döneminde yolsuzluk skandallarıyla çalkalanan yozlaşmış monarşik düzenin temsilcisi İspanya Kralı VI. Felipe ile beraber özel mülkiyeti, özelleştirmeleri ve emperyalizmle diyalogu savunan Evo Morales’in reformist partisi MAS’tan başkanlık seçimlerini kazanan Luis Arce’nin başkanlık koltuğunu devralma törenine katılmakla meşguldü. Tüm bu gelişmeler Podemos özelinde de gösteriyor ki kapitalizm kendi solunu, kendi sağıyla ayakta tutuyor.

Reformizmin özü ve devrimci kopuşun gerekliliği

MORENA ve Podemos gibi reformist ve “ilerici” önderliklerin kitlelere sunabileceklerini en iyi Lenin özetliyor:

“Bunlar, yönetici sınıfın sınıf çıkarları, konumu ve politikasıydı (...) He-defleri dahilinde hayalperest ve abartılı bir şekilde kendilerini kolayca ‘sos-yalist’ ve ‘sosyalist demokratlar’ olarak adlandırabilen küçük burjuvazinin devrimci proletaryaya güvenmekten korkmaları, onları kendilerini burju-vaziye emanet etmeye mahkûm eder. Çünkü burjuvazi ile proletarya ara-sındaki şiddetli sınıf mücadelesiyle yarılmış bir toplumda bir ‘orta yol’ ola-maz, özellikle de bu mücadelenin bir devrim tarafından kaçınılmaz olarak şiddetlendirildiği durumlarda. Ve küçük burjuvazinin sınıfsal konumunun ve özleminin özü imkansız istemelerinde, imkansız arzulamalarında ya-tar, yani ‘orta yolu.’” (26)

Troçki ise işçi sınıfının somut talepleri ve ihtiyaçlarıyla kapitalizmden kopuş arasında kurulması gereken köprünün gerekliliğini şöyle açıklıyor:

“(K)apitalizmin çürüme çağında, yani artık ne sistematik sosyal re-formların ne de kitlelerin yaşam düzeyinin yükselmesinin söz konusu olamayacağı; artık burjuvazinin her seferinde bir eliyle verdiğinin iki

mislini öbür eliyle geri aldığı (vergi, gümrük resimleri, enflasyon, ‘deflasyon’, hayat pahalılığı, işsizlik, grevlere polisiye sınırlamalar vs.) [çağda], artık küçük burjuvazinin her ilerici talebi ister istemez kapitalist mülkiyetin ve burjuva devletinin sınırlarını aş[ar] (...)” (27)

Yani devrimci Marksistlerin işçi ve emekçilerin yakıcı ihtiyaçlarından yola çıkarak sosyalist perspektifte, sınıf bağımsızlığında, kapitalist-emperyalist sistemden kopuşta ve tüm bunları programatik bir eksene oturtabilecek devrimci bir partinin inşasında ısrarcı ve mücadeleci olmasının sebebi “modası geçmiş” ya da “ütopik” bir kapris değil, güncel bir zorunluluktur. Bunlardan herhangi birinin eksikliğinde varılacak nokta, yukarıdaki uzun bilançoların da ortaya koyduğu gibi hangi “orta yoldan” gidilirse gidilsin, hangi söylem tutturulursa tutturulsun ve düzenden çıkış arayışındaki kitleler sandıkta ne kadar ikna edilirse edilsin, her dönemde tanıklık etmekte olduğumuz pandemi ve ekolojik yıkım ile birlikte artık insanlığın varlığını tehdit etme noktasına ulaşan kapitalist-emperyalist sistemin devamlılığını ve egemen sınıfların çıkarlarını gözetmeye mahkûmdur ve gözetecektir. “Ya sosyalizm ya barbarlık” ajitatif bir slogan değil bu mahkumiyetin en yalın ama aynı zamanda en yoğun ifadesidir.

Bu bilanço aynı zamanda Türkiye solunun ve sosyalistlerinin, önünde duran çeşitli “ilerici,” “halkçı” ya da “ideolojilerden uzak” ittifaklarla “önce bir demokrasi gelsin de...” umuduyla yaşayabileceği aşamacı yakınlaşmanın hayalperest vaatleri ve somut sonuçları arasındaki farka dair görece tamamlanmış bir resim sunmaktadır. Bugün Türk ve Kürt işçi sınıfına sunulan alternatiflerin onların talep ve ihtiyaçlarına cevap verip veremeyeceği, bu alternatiflerin demokratik duyarlılıklarına değil sınıf karakterlerine bağlıdır. Bu gerçeği farklı, ama farklı olduğu kadar da tanıdık unsurlarla dolu olan bu iki güncel reformist deneyim üzerinden detaylıca ele almaya çalıştık. Bunun amacı sosyalistlere kapitalizmin ilgasını değil ıslahını savunan tüm alternatiflerin önlerine çıkan her yol ayrımında burjuvaziyi tercih ettiklerini göstermek; bu alternatiflerin işçi sınıfını burjuvazinin ellerine teslim etmek, işçi ve emekçiler içerisindeki sağ, ulusalcı ve gerici unsur ve izlenimleri besleyerek onları bir kez daha yenilgiye uğratmak olduğunu hatırlatmaktır. Ve onları asıl imkansız olana — reformist kurtuluş fikrine — bel bağlamak yerine gerçek imkanların yaratılmasına çalışmak.

NOTLAR

(1) Meksika'da da ABD'dekine benzer bir federal hükümet sistemi var. Hükümetin yasama organı Meksika Birleşik Devletleri Genel Kongresi, Birlik Kongresi olarak biliniyor. Çift meclisli yapıya sahip olan Birlik Kongresi'nin üst meclis konumundaki Cumhuriyet Senatosu eyaletler arasında eşit olarak paylaştırılmış 128 temsilciden oluşurken, alt meclis konumundaki Vekiller Meclisi oransal temsil ve çoğunluk sistemine dayalı paralel oylama sistemiyle seçilen 500 vekilden oluşuyor.

(2) AMLO'nun valilik döneminde başını çektiği ortak girişimlerde en büyük partneri Carso Grubu'nun içinde yer alan inşaat şirketi Promotora IDEAL'in sahibi Carlos Slim Helú'ydu. AMLO'nun seçim kampanyası ve başkanlık dönemi boyunca her fırsatta AMLO hükümetini %100 desteklediğini söyleyen Helú, hükümet tarafından uygulamaya konulan 2019-2024 Ulusal Altyapı Programı'nın hem mimarlarından hem de uygulayıcılarından. İnşaat, telekomünikasyon, medya, enerji gibi sektörlerde sayısız şirketi ve çokuluslu firmalarla anlaşmaları bulunan Helú, senelerdir net serveti ile Meksika'nın en zengin insanı konumunda (2020 yılında net serveti 52 milyar dolar olarak açıklandı).

(3) Örneğin, [yapılan bir araştırma](#) MORENA'nın Cumhuriyet Senatosundaki temsilcilerinin toplam %63'ünün eski PRI, PAN, PRD üyeleri olduklarını ortaya koydu.

(4) Organize suç çetelerinin yerel yönetimler ve orduyla işbirliği içerisinde, ana gelir akışlarının bir parçası olarak kısmen özelleştirilse de hala devlet petrol şirketi olan PEMEX'e ait boru hatlarından petrol çalıp satması.

(5) AMLO, Meksika'nın 1810'da İspanya'dan bağımsızlığını kazanmasını "birinci dönüşüm," 1857-1861 yılları arasında yaşanan iç savaş sonrası yapılan ilk seçimlerde Benito Juárez'in başkan seçilerek kilise ve devleti birbirinden ayırmasını "ikinci dönüşüm," 1910-1920 Meksika Devrimi'ni de "üçüncü dönüşüm" olarak adlandırıp, kendi hükümetini de ülke tarihindeki kritik bir dönemeç olarak karakterize ederek "dördüncü dönü-

şüm” olarak nitelendirdi.

(6) Pablo Iglesias. 2015. *Politics in a Time of Crisis: Podemos and the Future of European Democracy*. Londra: Verso. Syf. 18.

(7) agy. syf. 106.

(8) agy. syf. 108.

(9) Nahuel Moreno. 2016. [Capitulación al “Eurocomunismo.” Carta al Secretariado Unificado, 11 febrero 1977.](#) Buenos Aires: CEHUS.

(10) Ernesto Laclau. 2005. *On Populist Reason*. Londra: Verso. syf. 131.

(11) Pablo Iglesias. 2015 (9 Aralık). [Un nuevo compromiso histórico.](#) *El País*.

(12) Yunan mitolojisiinde intikam tanrıçası olan Nemesis, kendisiyle aynı özelliklere sahip olduğu için asla alt edilemeyecek olan düşman anlamında edebi bir metafor olarak kullanılır.

(13) Örneğin, Katalan bölgesel seçimlerinin (Şubat 2021) yaklaştığı şu günlerde bu talep tekrar raftan indirilmiş ve tozu alınarak tekrar Podemos’un söylemlerinin bir parçası kılınmış durumda.

(14) Bkz. dipnot (8).

(15) Errejón’un partiden tasfiyesi Madrid Büyükşehir Belediyesi’nin sembolik velayetinin Errejón’da kalmasına neden oldu çünkü Madrid’in o dönemki Büyükşehir Belediye Başkanı Manuela Carmena, yaşanan ayrılıkta Errejón’un tarafındaydı. 2019 yerel seçimlerinde Madrid Büyükşehir Belediye Başkanlığı seçimlerine Errejón’un yeni seçim platformundan (Más Madrid) aday olan Carmena, seçimleri PP’nin adayı José Luis Martínez-Almeida’ya karşı kaybetti ancak platform Belediye Meclisi’ndeki koltukların çoğunluğunu elinde tutmayı başardı.

(16) Nisan 2019’da yapılan seçimler PP’nin karıştığı bir dizi yolsuzluk skandalının ortaya çıkması sonrasında PSOE’nin PP hükümeti karşıtı meclise sunduğu güven oylaması sonucu PP hükümetinin Haziran 2018’de görevden düşmesi ışığında gerçekleşti. Haziran 2018-Nisan 2019 arası hükümeti PSOE devraldı. Güven oylamasında PP karşısında oy kullanmak konusunda bocalayarak “temiz” sağ imajını kaybedip gerçek rengini gösteren Vatandaşlar Partisi de bu nedenle Nisan 2019 seçimlerinde büyük oy kaybı yaşadı. Tabii tüm bunların sonucu olarak aşırı sağ Vox giderek güçlendi.

(17) Clara Pinar. 2020 (4 Ocak). [Sánchez e Iglesias se funden en un ab-](#)

razo: “Bien está lo que bien acaba.” 20 Minutos.

(18) EFE. 2020 (19 Aralık). Iglesias avisa de que su presión al PSOE no cesará: “Sí, somos muy cabezones.” *Diario de Sevilla*.

(19) Bkz. dipnot (8).

(20) Bkz. <https://ajuntament.barcelona.cat/estrategiaifinances/es/>

(21) Türkiye alternatif medyasında en çok yankı bulan protestolardan biri, 2020 Şubat ayında erkek adalete ve hükümetin kadın cinayetleri karşısındaki sessizliğine karşı kadınların Sonora eyaletindeki Anayasa Mahkemesi’ni ateşe vermeleriydi.

(22) 1990’lara kadar San Diego’yu Tijuana’dan ayıran sınırda yoğunlaşan, NAFTA’nın devreye girmesiyle 3000 km’lik ABD-Meksika sınırına ve Meksika’nın iç bölgelerine de yayılan, Meksika’da hiç dolaşıma sokulmadan doğrudan Amerikan çokuluslu şirketleri tarafından diğer yabancı ülkelere ihraç edilecek mallar üreten fabrikalara verilen isim. 2020 itibarıyla yaklaşık 3000 maquiladora ve bu fabrikalarda çalışan 1 milyonu aşkın Meksikalı işçi olduğu tahmin edilmekte. Meksika için kullanılan “ABD üretiminin arka bahçesi” tabiri, Meksika’nın ucuz emek gücünü sömürerek doğrudan Amerika’ya üretim yapan maquiladora fabrikalarından geliyor.

(23) Bu karar 23 Nisan 2020’de Resmi Gazete’de (Diario Oficial de la Federación) yayımlandı. https://www.dof.gob.mx/nota_detalle.php?codigo=5592205&fecha=23/04/2020&print=true

(24) Anketlere göre AMLO’nun popülerliği son iki yıl içerisinde %80’den %60’a geriledi ve şimdiden nüfusun sadece %19’u bir sonraki seçimlerde kesin olarak MORENA’ya oy vereceğini söylüyor.

(25) Raporun tamamı için bkz. <https://www.ccn.cni.es/index.php/es/allcategories-es-es/12-categoria-es-es/708-principales-narrativas>

(26) V. I. Lenin. 1977. The Class Origins of Present-Day and “Future” Cavaignacs. *Lenin Collected Works*. Cilt 25. Moskova: Progress Publishers. syf. 93-96.

(27) Lev Troçki. 2003. *Geçiş Programı*. Yazın Yayıncılık. syf. 17.

Çin ve
emperyalizm

Muhittin Karkın

ENTERNASYONAL YAYINCILIK

Pandemiyle birlikte ekonomik krizin geldiği boyut, dünya ölçeğinde kitle- sel işten çıkarmaları, işsizliği, açlığı ve sefaleti arttırdı; ücretleri eritti, ha- yat ve çalışma koşullarını ağırlaştırdı; zaten yüksek olan hane, özel ve kamu borç miktarlarını ise katladı. İçinden geçmekte olduğumuz bu derin kriz döneminde, emekçilerin ve halkın çı- karlarını savunduğunu iddia eden gü- nümüz “sol,” “ilerici” ya da reformist önderliklerinin krize verdikleri cevabı değerlendirmek ve bilançolarını çıkar- mak gerekiyor.

